

FRILUFTSPLAN FÖR NACKA KOMMUN

Slutrapport med bakgrundsbeskrivning

Version 18-03-22

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	3
LÄSANVISNING	3
I Syfte och mål med friluftsplanen	4
1. Bakgrund	4
2. Syfte, metoder och avgränsningar	4
2.1 Övergripande syfte och mål	5
2.2 Avgränsningar	5
2.3 Metoder	6
2.4 Genomförda aktiviteter	6
3. Viktiga utgångspunkter	7
3.1 Nackas styrmodell	7
3.2 Nackas miljöprogram	8
3.3 Andra lokala mål för friluftslivets utveckling.....	9
3.4 Regionala mål för friluftslivets utveckling	9
3.5 De nationella friluftspolitiska målen	10
4. Visioner och mål för friluftsplanen	11
4.1 Vision och mål	11
II Nulägesbeskrivning – resultat av genomförda aktiviteter	14
1. Tillgång och tillgänglighet	14
1.1 Friluftsområden	14
1.2 Områdenas skyddsstatus.....	15
1.3 Områdenas värden	16
1.4 Etablerade kanaler för informationsöverföring.....	17
1.5 Funktionsanpassningar.....	18
1.6 Tillgänglighet för skolor och förskolor.....	18
1.7 Närhet.....	20
1.8 Utbud av friluftaktiviteter.....	23
2. Nackabornas friluftsvanor och önskemål	23
2.1 Besökarundersökning	23
2.2 Medborgarundersökning 2016	24
2.3 Nationella friluftslivsundersökningar.....	28
3. Engagemang och samverkan	29
3.1 Enkäter och dialog med föreningslivet	29
3.2 Mellankommunal samverkan	31
4. Hållbarhet	32
5. Nuläget och behov i relation till mål – en sammanfattning	33
III Förslag till åtgärder och aktiviteter	37
1.1 Åtgärdsförslag för en effektivare organisation	37
1.2 Åtgärdsförslag för att förbättra kommunikationen.....	39
1.3 Åtgärdsförslag för att utveckla aktiviteter och tillgänglighet	40

FÖRORD

Nacka är en växande plats där stadens puls möter hav och skog och där människor kan förverkliga sina drömmar. Vår natur är en viktig, gemensam tillgång - gratis och fri för alla att använda när andan faller på. Här finns gott om plats för spontanlek och idrott, men även upplysta och tillgängliga promenadvägar med sittplatser, utegym och motions slingor.

Vi vet att Nackborna värderar sina friluftsområden högt. Det visar inte minst de fantastiska bilder Nackborna tar i naturen. Du hittar några av dem här.

Vi vill att ännu fler ska hitta till våra friluftsområden och, för dig som redan vistas mycket i skog och mark, finns fler fantastiska platser att upptäcka. Vi har därför tagit fram denna friluftsplan som visar vägen till hur vi ska utveckla friluftslivet i Nacka. Jag hoppas att det ska hjälpa dig att finna ännu fler smultronställen.

Gunilla Grudevall Sten (L), ordförande för natur- och trafiknämnden i Nacka

Några av Nackas största tillgångar är vattnet, vajande trädkronor och glimmande skärgårdsvyer. För att bevara naturen vill vi skydda den genom att bilda naturreservat. Då säkerställer vi balansen mellan bostäder och friluftsliv, även för framtida generationer. Hittills har det bildats fjorton naturreservat. Och fler är på gång!

Vår ambition är att Nackborna inte ska ha längre än max 1 000 meter mellan bostaden och närmaste friluftsområde. Vi bygger vandringsleder, utomhusgym och motionsspår.

Friluftsplanen ger oss förutsättningar att fortsätta utveckla det gröna och det blå och fatta välgrundade beslut för att hushålla med medborgarnas pengar. På så sätt skyddar vi och tillgängliggör det som gör Nacka till Nacka – det gröna och det blå, vår skärgård – för fler och nya Nackabor.

Richard Wendt (M), ordförande för fritidsnämnden i Nacka.

LÄSANVISNING

Friluftsplanen är ett levande dokument som ska uppdateras kontinuerligt.

Del I. SYFTE OCH MÅL FÖR FRILUFTPLANEN beskriver bakgrund, metoder och de kommunala och nationella mål som ligger till grund för planen.

Del II NULÄGESBESKRIVNING - RESULTAT AV GENOMFÖRDA AKTIVITETER beskriver olika aktiviteter och resultaten av dessa som genomförts inom ramen för framtagandet av friluftsplanen. Denna del identifierar ett antal behov/brister/konflikter i förhållande till friluftsplanens mål vilka ligger till grund för de åtgärder och aktiviteter som presenteras i del III.

Del III FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER beskriver förslag på ett antal åtgärder och aktiviteter som kan utveckla friluftslivet i Nacka kommun. Åtgärdsförslagen är ett underlag till det årliga planerings och budgetarbetet. Här redogörs prioritering, nämndansvar för genomförande osv. Vilka åtgärder som ska genomföras och när i tiden dessa ska genomföras beslutas av respektive nämnd.

De I, II och III kan läsas var och en för sig. Är du främst intresserad av planens förslag på åtgärder och aktiviteter hoppar du till direkt till del III. För att förstå hur ett åtgärdsförslag är kopplat till exempelvis kommunens övergripande mål kan du gå tillbaka och läsa detta i del I.

I SYFTE OCH MÅL MED FRILUFTSPLANEN

1. Bakgrund

Alla verksamheter i Nacka ska bidra till en god hälsa. Här ska finnas spännande miljöer, med nära natur för alla nackabor. Tillväxten sker med ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet på kort och lång sikt. Detta framgår av Nackas övergripande mål och kan ses som en plattform för Nackas arbete med att utveckla friluftslivet. I visionsarbetet som ledde fram till Nackas nuvarande styrmodell och övergripande mål var friluftsliv ett av de områden som värderades särskilt högt. Forskning visar att friluftslivet värderas så högt att det påverkar valet av bostadsort, och även val av bostadsområde.

Friluftsliv kan bidra till god livskvalitet och hälsa samt skapa förståelse för att det är viktigt att natur- och kulturreсурser förvaltas på ett hållbart sätt. De som ägnar sig åt friluftsliv i ungdomen etablerar goda vanor som visat sig bestå långt upp i åldrarna. Friluftsliv är en aktivitet som är generationsöverbyggande och som inte kräver stora, offentliga eller privata investeringar. En undersökning om svenskarnas friluftslivanor, *Friluftsliv 2014*, (Fredman, 2014) visar att nöjes- och motionspromenader i skog och mark är de vanligaste friluftsaaktiviteterna. Bad är populärast på sommaren medan pulkaåkning och skidåkning är populärast på vintern.

Nacka kommun erbjuder mycket goda förutsättningar för friluftsliv. Ungefär halva ytan utgörs av natur: ängar, sjöar, kust och skog - både brukad skog och naturskog. Flera områden i kommunen med särskilt höga natur-, kultur- och/eller friluftsvärden är avsatta som naturreservat och ytterligare reservat är under bildande.

Nacka och Stockholmsregionen växer. Tillgänglig mark ska rymma fler bostäder och fler invånare. Det kan på flera sätt påverka möjligheterna att utöva friluftsliv. Dels genom att naturmark tas i anspråk för bebyggelse, men också genom att besöksstrycket i den natur som finns kvar kan öka.

Den regionala utvecklingsplanen för Stockholm (RUFSS), Nackas översiktsplan, grönstrukturprogram, kustprogram och miljöprogram hanterar på en övergripande nivå olika aspekter av dessa förändringar. Men ytterligare insatser kommer att behövas om man vill värna tillgången till tätortsnära och attraktiva friluftsmiljöer.

Detta, samt ambitionen att Nacka kommun ska bidra till att de friluftspolitiska målen på nationell nivå kan uppfyllas, är bakgrunden till att Fritidsnämnden (FRN) och Natur och trafiknämnden (NTN) under 2015 tog initiativ till att upprätta en Friluftsplän med åtgärdsförslag för Nacka kommun. Dessa nämnder har enligt sina reglementen ansvar för en stor del av de frågor som rör friluftslivets utveckling. Natur och trafiknämnden ansvarar för kommunens park- och naturmark samt övrig allmän platsmark. Fritidsnämnden har ansvar för folkhälsofrågor och frågor som rör barn och ungdomars tillgång till fritidsaktiviteter.

En friluftsplän ger verktyg för en offensiv satsning på att värna och utveckla friluftslivsintressena på ett sammanhållet och långsiktigt sätt i Nacka kommun. Syftet är bland annat att säkra tillgången till spännande och lättillgängliga miljöer i enlighet med det övergripande målet *Attraktiva livsmiljöer i hela Nacka*. En friluftsplän kan också bidra till att förverkliga Nackas ambition att "vara bäst på att vara kommun" och möjligheterna till en fruktbar samverkan med olika lokala aktörer.

Denna rapport redovisar mål, metoder, underlagsmaterial som tagits fram i arbetet med att upprätta en friluftsplän samt åtgärder och aktiviteter för att nå planens syfte.

2. Syfte, metoder och avgränsningar

Beslutet om att ta fram en friluftsplän med åtgärdsförslag fattades av Natur- och trafiknämnden och Fritidsnämnden i Nacka kommun i juni 2015 (NTN 20150615 § 144. FRN 20150616 § 60). Länsstyrelsen hade dessförinnan (2015-03-30) beviljat kommunen medel från de lokala naturvårdsbidragen, LONA, till

en rekreations- och friluftspan. Slutdatum för att redovisa detta projekt till Länsstyrelsen i Stockholms län var 2018-03-31.

2.1 Övergripande syfte och mål

Enligt besluten i NTN och FRN ska friluftspanens övergripande syfte vara att tydliggöra kommunens mål och ambitioner för det rörliga friluftslivet. Naturmarkens tillgänglighet och nackabornas möjlighet att utöva friluftsliv ska förbättras. Alla ska ges samma förutsättningar att utöva friluftsliv.

Planen ska innehålla uppföljningsbara mål och tillsammans med åtgärdsförslag beskriva hur medborgarinflytande och samverkan med olika friluftspanorganisationer/föreningar och andra aktörer ska utvecklas för att målen ska kunna uppnås. Planen med åtgärdsförslag ska också förtydliga ansvarsfördelningen mellan berörda kommunala nämnder. Åtgärdsförslagen ska hanteras och prioriteras i samband med det årliga budgetarbetet.

Det handlar om ett brett spektrum av åtgärder: alltifrån att anlägga och utveckla friluftspanordningar, till att synliggöra möjligheter och förbättra tillgängligheten.

För att förmedla kunskap och förstärka möjligheterna till friluftsliv ska målgruppsanpassade åtgärder och aktiviteter genomföras. Undersökningen Friluftsliv 2014 visar att det finns skillnader mellan olika gruppers sätt och önskemål att utöva friluftsliv. Det är därför motiverat att arbetet med att skapa förutsättningar för och stimulera till friluftsliv sker målgruppsanpassat. Exempel på målgrupper är pensionärer, barnfamiljer, personer med fysiska och psykiska funktionsvariationer, skolor och nya svenskar.

2.2 Avgränsningar

Friluftspanen omfattar geografiskt hela Nacka kommun, med särskilt fokus på naturmark, reservat och områden som bedöms ha höga friluftsvärden. Den ytmässiga avgränsningen har gjorts till områden som har en storlek på 20 hektar eller mer och innehåller särskilda rekreativvärden såsom skogskänsla, variationsrikedom och aktiviteter och utmaning. I Nacka finns flera naturreservat i tätortsnära lägen med en areal runt 20 hektar och det är motiverat att se dessa reservat som väsentliga tillgångar för friluftslivet. Avgränsningen utesluter områden av parkkaraktär, men inkluderar närskog/närnatur enligt de definitioner som görs i Nackas gröstrukturprogram.

Även mindre, bostadsnära park- och naturområden har ett stort värde för människors hälsa, lek och rekreation och Nacka kommun har tagit fram strategier för att säkra tillgången till attraktiva bostadsnära parker och natur. Bland annat pågår ett arbete med att ta fram ett parkstrukturprogram för utvecklingen av Nacka stad, men även för hela Nacka kommun.

Friluftspanens syn på vad friluftsliv innebär utgår från den definition som används i förordning (2003:133) om statsbidrag till friluftspanorganisationer: "Friluftsliv är vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling". Detta synsätt innebär att friluftsliv kan bedrivas på en mängd olika sätt; alltifrån att njuta av naturen från en parkbänk, till att vandra, springa, cykla, åka skidor eller skridskor i naturen.

När det gäller inriktning, mål och åtgärdsförslag fokuserar planen i första hand på områden där Fritidsnämnden och Natur- och trafiknämnden har ett tydligt verksamhetsansvar och beslutsmandat.

Hur större sport- och fritidsanläggningar ska utvecklas, exempelvis sporthallar, bollplaner, ridstallar och slalombackar, men även utegym, behandlas inte inom ramen för friluftspanen. Detta har redan

behandlats i en särskild kapacitetsutredning som beskriver behov av ytor och anläggningar för idrott och fritid 2017-2030¹.

Våren 2017 slutfördes en förstudie om strandbad och badbryggor i Nacka². Tanken är att förstudien ska ge underlag för upprustning av befintliga badplatser och bryggor, samt för investeringar i nyttillkommande anläggningar. Friluftsplanen behandlar därför inte tillgång till strandbad och badbryggor i Nacka.

2.3 Metoder

Arbetet med att ta fram ett förslag till friluftsplan med åtgärdsförslag har genomförts inom ramen för Natur- och trafiknämndens samt Fritidsnämndens ansvarsområden. En styrgrupp med direktörer och enhetschefer från Natur- och trafiknämnden och Fritidsnämnden har lett arbetet. Det konkreta arbetet har genomförts av tjänsteperson med ansvar för friluftslivsfrågor under dessa nämnder. Arbetet har även förankrats internt genom arbetsplatsträffar med berörda tjänsteperson inom FRN och NTN samt genom avstämningar med direktörer/nyckelperson inom andra berörda nämnder; exempelvis Utbildningsnämnden samt Arbets- och företagsnämnden.

Vägledning för arbetet med att ta fram en friluftsplan har bland annat hämtats från rapporten Regionala och kommunala friluftsplaner, Rapport 5612 (Naturvårdsverket, 2007). Arbetet har också bedrivits med utgångspunkt från Nackas styrmodell och styrprinciper.

Följande punkter ger en översiktlig redovisning av arbetsgången:

- Organisera och förankra arbetet.
- Sammanställa befintliga kunskapsunderlag.
- Analysera kunskapsbrister, åtkomst, barriärer och framkomlighet, samband mellan enskilda områden, tillgång och brist på områden med upplevelsevärden för olika aktiviteter, eventuella restriktioner för nyttjande och eventuella konflikter mellan friluftsaktiviteter
- Sammanställa åtgärdsbehov

2.4 Genomförda aktiviteter

Följande aktiviteter har genomförts för att samla in relevant underlag till friluftsplanen. Vissa av aktiviteterna har syftat till att skapa en extern förankring av arbetet.

- Genomgång av relevanta nationella, regionala och kommunala strategi- och styrdokument
- Medborgarundersökning
- Skolundersökning
- Föreningsdialog/enkäter till föreningar
- Nätverksanalys
- Avstämningar med grannkommuner

Resultaten av genomförda aktiviteter redovisas längre fram. Budgeten för arbetet har varit 520 tkr, varav halva beloppet täckts av Länsstyrelsens kommunala naturvårdsmedel (LONA). Natur- och trafiknämnden samt Fritidsnämnden har bidragit med 130 tkr vardera.

¹ Kapacitetsutredning Fritid. Behov av ytor och anläggningar för idrott och fritid 2017-2030. Nacka kommun 2016.

² Rapport. Förstudie strandbad och badbryggor. Nacka kommun 2017.

3. Viktiga utgångspunkter

Friluftsplans övergripande syfte är att tydliggöra kommunens mål och ambitioner för det rörliga friluftslivet. Naturmarkens tillgänglighet och nackabornas möjlighet att utöva friluftsliv ska förbättras och alla ska ges samma förutsättningar att utöva friluftsliv.

Arbetet med att precisera mål har gjorts med utgångspunkt från Nacka kommuns styrmodell. De mål för friluftslivets utveckling som redovisas i lokala, regionala och nationella styrdokument har också granskats och integrerats i lämplig utsträckning.

3.1 Nackas styrmodell

Allt som görs av Nacka kommun ska präglas av öppenhet och mångfald. Den grundläggande värderingen är att Nacka kommun visar förtroende och respekt för människors kunskap och egen förmåga, och deras vilja att ta ansvar. Ambitionen är att Nacka kommun ska ägna sig åt det som en kommun ska göra och göra det bra. Nacka ska "vara bäst på att vara kommun".

De övergripande målen är fyra till antalet:

- Bästa utveckling för alla
- Attraktiva livsmiljöer i hela Nacka,
- Stark och balanserad tillväxt och
- Maximalt värde för skattepengarna.

Betydelse för friluftspanen

Attraktiva livsmiljöer i hela Nacka är det övergripande mål som tydligast knyter an till ambitionen att utveckla friluftslivet och som också kommit att påverka hur målen formulerats. Målet innebär att Nacka ska vara en välkomnande, tolerant och nyskapande plats att bo, besöka och arbeta i. Här finns spännande miljöer och levande mötesplatser som är trygga och tillgängliga. Det unika i kommundelarna bevaras och utvecklas. Framkomligheten är god, bebyggelsen tät och varierad och naturen är nära i hela Nacka. Kultur- och idrottslivet är rikt och aktivt. Detta mål fångas upp i friluftspanens mål 1. Tillgänglig natur för alla och mål 2. Attraktiv tätortsnära natur.

Nackas styrmodell innebär att arbetet med att utveckla kommunen – och därmed också friluftslivet – ska ske i tät samverkan mellan kommun och civilsamhälle: näringsliv, ideella organisationer och enskilda. Härigenom tillämpas också den grundläggande värderingen om respekt och förtroende för var och ens kunskap, förmåga och vilja att ta ansvar och ambitionen att Nacka kommun ska ägna sig åt det som en kommun ska göra. Delaktighet stärker också möjligheterna att "skapa bäst utveckling för alla" och "maximalt värde för skattepengarna". Styrprincipen fångas upp i friluftspanens mål 3, Stärkt engagemang och påverkan. Den grundläggande värderingen fångas upp i mål 4, Hållbarhet genom kunskap.

Friluftspanen ska även bidra till att förverkliga Nackas ambition att "vara bäst på att vara kommun". Omskrivet till mätbara mått innebär ambitionen att Nacka kommunens verksamhet minst ska vara bland de tio procent bästa i de kommunala jämförelser som genomförs. Sådana jämförelser görs bland annat för kommunernas friluftslivsarbete, av Naturvårdsverket i samarbete med Svenskt friluftsliv och Sveriges kultur- och fritidschefers förening.

Mätningarna har pågått under sju år. Områden som poängsätts är tillgången till planer för friluftsliv, information och samarbete kring friluftsliv samt aktiviteter inom friluftsliv. 2017 deltog 237 kommuner i undersökningen och Nacka kommun rankades då som nummer 70. Med hjälp av en friluftspan har Nacka stora möjligheter att höja sin placering och nå målet att höra till de tio bästa kommunerna när det gäller insatser för friluftslivet.

3.2 Nackas miljöprogram

Nackas miljöprogram 2016–2030 konkretiserar i delar Nackas övergripande mål. Att värna och utveckla miljön i Nacka bidrar i sig med grundläggande förutsättningar för det rörliga friluftslivet. Friluftsliv är exempel på en ekosystemtjänst, det vill säga en naturnytta som förutsätter att det finns tillgång till fungerande, naturliga ekosystem. Av de sex redovisade lokala miljömålen anknyter tre av målen särskilt till Friluftspanen: målen God bebyggd miljö, Ett rikt växt och djurliv och Rent vatten. Målet God bebyggd miljö innebär att den bebyggda miljön i Nacka ska bidra till en god livsmiljö där resurser nyttjas på ett hållbart sätt. Det ska vara nära till naturen och människors hälsa ska stå i fokus. Nackas sårbarhet inför effekterna av klimatförändringar ska minska. Målet Ett rikt växt och djurliv innebär att Nacka ska ha ett attraktivt och varierat landskap med en bevarad mångfald av djur och växter. Målet Rent vatten innebär att det ska finnas livskraftiga ekosystem i sjöar, våtmarker, vattendrag och längs kusten

Betydelse för friluftspanen:

Miljöprogrammet uttolkar vad de övergripande målen Bästa utveckling för alla och Attraktiva livsmiljöer i hela Nacka innebär, i ett miljöperspektiv. Ur friluftssynpunkt handlar det om att se till så att människor har nära till naturen, så att naturen kan nyttjas på ett hållbart sätt, att tillgången till natur ska vara god i alla

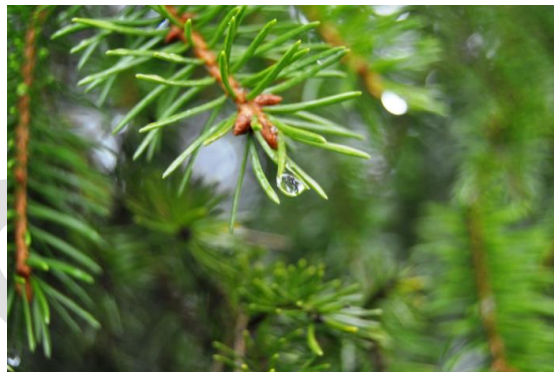

kommundelar och att den natur som erbjuds ska vara varierad och innehålla livskraftiga ekosystem som erbjuder rekreativa kvaliteter. Dessa aspekter skapar förutsättningar för friluftsplans mål 1, mål 2 och mål 4.

3.3 Andra lokala mål för friluftslivets utveckling

Möjligheterna att utöva friluftsliv är ett allmänt intresse och det ska därför också hanteras inom ramen för den fysiska planeringen, i så väl översiktsplaner som detaljplaner. Gällande översiktsplan för Nacka kommun, Hållbar framtid i Nacka (antagen 2012) redovisar det övergripande målet att en av kommunens viktigaste uppgifter är att värna natur och vatten för rekreation och biologisk mångfald. Översiktsplanen integrerar regionala aspekter när det gäller friluftslivsintressen och behovet av en sammanhållen grönstruktur.

Översiktsplanen innehåller också riktlinjer för hur tillgången till bostadsnära natur ska säkras. Ett övergripande mål är att alla, oavsett kön, bakgrund, funktionsvariationer och socioekonomisk status ska ha tillgång till en attraktiv och hållbar grönstruktur nära bostaden. Det gröna ska vara tillgängligt inom gångavstånd, och utan avskärmade barriärer. Det ska även finnas natur och ändamålsenliga parkområden i anslutning till skolor, förskolor och äldreboenden.

Denna inriktning och målen för att hur natur och vatten ska värnas för rekreation och biologisk mångfald ligger fast i det förslag till reviderad översiktsplan som behandlats under samråd 2016 och som granskats under hösten 2017. Revideringen har gjorts för att arbeta in Nacka kommuns övergripande mål och lokala miljömål, antagna efter att översiktsplanen fastställdes 2012. Vid den aktualitetsprövning som gjordes under 2016 var bedömningen i övrigt att översiktsplanen från 2012 till stora delar fortfarande är aktuell. Målsättningen är att reviderat förslag till översiktsplan ska kunna antas under 2018.

Nackas grönstrukturprogram (2011) och kustprogram (2011) fördjupar hur arbetet med att bevara och utveckla den gröna och blåa strukturen ska bedrivas.

Betydelse för friluftsplänen Översiktsplanen med tematiska fördjupningar visar att friluftsförslagen har hög prioritet för kommunens utveckling och detta fångas upp i friluftsplans mål 1, mål 2 och mål 4.

3.4 Regionala mål för friluftslivets utveckling

Friluftslivspolitikerna fångas upp i regionala utvecklingsstrategier och planer. Ett av målen i RUF 2010, Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, är att Stockholm ska vara en region med goda livsmiljöer, vilket bland annat innebär att det ska finnas lättillgängliga och natursköna områden som ger goda friluftsmöjligheter.

Samma värden och förslag till förhållningssätt presenteras i RUF 2050, Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen som är under remissbehandling, med planerad tid för antagande år 2018. I RUF 2050 framhålls att en bland flera stora utmaningar för regionen är att möjliggöra befolkningstillväxt och samtidigt förbättra miljön och invånarnas hälsa. RUF 2050 framhåller att gröna värdekärnor, det vill säga områden med de högsta rekreations-, natur eller kulturmiljövärdena (ofta riksintressen) behöver skyddas och bevaras. Likaså framhålls vikten av att koppla samman den lokala grönstrukturen med den regionala grönstrukturen för att underlätta tillgängligheten. Sammanfattningsvis betonar RUF 2050 att den rumsliga strukturen är central i den regionala utvecklingsplaneringen.

Betydelse för Nackas friluftsplän

Det regionala perspektivet är viktigt för friluftslivet. Delar av Nackas natur ingår i områden som sträcker sig över flera kommuner. Det gäller kust- och skärgårdsområdet, Nackareservatet-Erstavik och Velamsund. Genom sin storlek har dessa områden höga kvaliteter för friluftslivet. Här finns många olika

användningsmöjligheter och upplevelsekvaiteter. Nacka har därmed inte bara ett ansvar för det lokala friluftslivet, utan även för friluftslivet i regionen. Ansvaret delas med grannkommunerna Värmdö, Lidingö, Tyresö och Stockholms stad. Dessa aspekter fångas även upp i friluftsplansens mål 3 och mål 4.

3.5 De nationella friluftspolitiska målen

Målet för den nationella friluftslivspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas i naturen och utöva friluftsliv, med allemansrätten som grund. Denna ambition kommer till uttryck i de tio friluftspolitiska mål som antogs av regeringen år 2012:

- 1. Tillgänglig natur för alla**
Friluftsmålet tillgänglig natur för alla innebär att alla människor ska ha möjlighet att vistas i och njuta av natur- och kulturlandskapet.
- 2. Starkt engagemang och samverkan för friluftslivet**
Friluftsmålet om starkt engagemang och samverkan för friluftslivet sätter individens personliga val och engagemang i centrum.
- 3. Allemansrätten**
Viktiga mål för friluftspolitiken är att allemansrätten värnas och att allmänhet, markägare, föreningar och företag har god kunskap om allemansrätten.
- 4. Tillgång till natur för friluftsliv**
För att friluftsmålet om tillgång till natur ska kunna uppnås behöver friluftslivets behov säkerställs genom hållbart brukande, fysisk planering och bevarande.
- 5. Attraktiv tätortsnära natur**
Friluftsmålet om attraktiv tätortsnära natur innebär att det ska finnas tillgång till attraktiv natur i och i närheten av tätorter. Allmänheten ska ha tillgång till grönområden och ett tätortsnära landskap med höga friluftsliv-, natur- och kulturmiljövärden.
- 6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling**
Friluftsmålet om hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling innebär att friluftsliv och turism bidrar till att stärka den lokala och regionala attraktiviteten och medverkar till en stark, hållbar utveckling och regional tillväxt.
- 7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet**
Friluftsmålet om skyddade områden som resurs för friluftslivet handlar om att naturområden ska göras attraktiva för friluftsliv och rekreation.
- 8. Ett rikt friluftsliv i skolan**
Friluftsmålet om ett rikt friluftsliv i skolan innebär att förskolor och skolor bedriver friluftslivsverksamhet och undervisning om förutsättningar för en god miljö och hållbar utveckling.
- 9. God kunskap om friluftslivet**
Friluftsmålet om god kunskap om friluftslivet innebär att det bör finnas etablerad forskning och statistikinsamling kring friluftsliv.
- 10. Friluftsliv för god folkhälsa**
Riksdagens mål om friluftsliv för god folkhälsa handlar om att skapa goda förutsättningar så att människor kan vara regelbundet fysiskt aktiva i natur- och kulturlandskapet.

Betydelse för Nackas friluftsplän

De nationella målen belyser viktiga friluftslivsaspekter inom flera politikområden, exempelvis naturvård, regional tillväxt, jordbruk, skog, landsbygdsutveckling, folkhälsa samt utbildnings- och forskningspolitik. De delar av de nationella målen 1–5, 7–9 och 10 där kommunen har beslutsbefogenheter har på olika sätt fångats upp i Nackas fyra lokala mål för utvecklingen av friluftslivet.

4. Visioner och mål för friluftsplnen

En bearbetning av de underlag som redovisats under avsnitt 3 ovan, har resulterat i en vision med mål för hur friluftslivet i Nacka kommun ska utvecklas. Under varje mål finns förslag till övergripande strategi för att nå målet och en sammanfattning av hur målet kopplar till andra styrdokument med indikatorer. Behov av kunskapsunderlag för att beskriva nuläget redovisas också.

4.1 Vision och mål

Visionen är att alla nackabor har samma förutsättningar att utöva friluftsliv. Nackaborna känner till och utnyttjar i stor utsträckning dessa möjligheter.

Utvecklingsarbetet ska bedrivas med utgångspunkt från nedanstående fyra mål:

1. Tillgänglig, attraktiv natur för alla
2. Tätortsnära friluftsområden för alla
3. Stärkt engagemang och samverkan
4. Hållbarhet genom kunskap

1. Tillgänglig, attraktiv natur för alla

Innebörden av målet är att alla nackabor ska ha möjlighet att vistas i och njuta av naturen. Detta förutsätter att det finns tillgång till naturområden som erbjuder ett varierat utbud av attraktiva miljöer där luften är frisk, vattnet rent och växt- och djurlivet rikt.

Naturen ska vara tillgänglig för skolor och grupper med olika behov. Nackaborna ska uppleva friluftsområdena som trygga och tillgängliga. Det ska finnas möjlighet att utöva ett brett spektrum av friluftaktiviteter. Sammantaget ska detta stimulera till ett aktivt friluftsliv som bidrar till välmående, hälsa och naturförståelse.

ÖVERGRIPANDE STRATEGIER FÖR ATT NÅ MÅLET

Den fysiska tillgången till attraktiva naturområden säkras bäst genom fysisk planering och arbetet inom ramen för Nackas miljöprogram. Miljöprogrammet innehåller tydliga indikatorer för uppföljning.

Friluftsplnens åtgärder ska inriktas på att identifiera och åtgärda de brister nackaborna påtalar när det gäller

- Kännedom om var naturen finns, hur man hittar dit och var olika aktiviteter kan utövas
- Upplevelse av tillgänglighet/framkomlighet
- Upplevelse av trygghet
- Önskemål om friluftaktiviteter.

De olika friluftsområdenas särdrag ska användas som underlag för beslut om var olika friluftaktiviteter ska utvecklas. Friluftsområdena har olika naturgivna förutsättningar, och därmed olika funktioner eller särdrag (läs mer på sid 15 och 35).

KOPPLING TILL ANDRA STYRDOKUMENT

Detta mål samlar upp delar av innehållet i de nationella friluftspolitiska målen 1, 4, 7, 8 och 10. Det har en tydlig koppling till Nackas övergripande mål Attraktiva livsmiljöer. Grönstrukturprogram, Nackas översiktsplan och RUFSS redovisar också ambitioner som kan sammanfattas med detta mål

BEHOV AV KUNSKAPSUNDERLAG:

- Inventera tillgången till natur och dess värden
- Utforska i vilken utsträckning nackaborna har kännedom om Nackas friluftsområden
- Undersöka nackabornas upplevelse av friluftsområdenas trygghet och tillgänglig
- Inventera i vilken utsträckning friluftsområdena i Nacka erbjuder friluftaktiviteter anpassade för olika grupper
- Inventera i vilken utsträckning och var skolor och förskolor har tillgång till/efterfrågar särskilda platser för naturpedagogik och naturaktiviteter.

2. Tätortsnära friluftsområden för alla

Innebörden av detta mål är att alla nackabor ska ha ett friluftsområde på minst 20 hektar inom 1 000 meter från bostaden eller högst 15 minuter från dörr till "gran" med allmänna färdmedel. Nära tillgång till natur ska underlätta utevistelse på ett sätt som gör det möjligt att på ett enkelt sätt utöva friluftsliv även på vardagar.

ÖVERGRIPANDE STRATEGIER FÖR ATT NÅ MÅLET:

Måluppfyllelse säkras bäst genom fysisk planering och arbetet inom ramen för Nackas miljöprogram. Friluftspanens åtgärder ska inriktas på att föreslå åtgärder så att alla nackabor kan få tillgång till ett friluftsområde inom avstånds- och eller tidsgränsen.

KOPPLING TILL ANDRA STYRDOKUMENT

Detta mål motsvarar det nationella friluftspolitiska målet 5, ett mål där regeringen ger kommunerna ett särskilt stort ansvar. Grönstrukturprogram, Nackas översiktsplan och RUFSS innehåller också formuleringar som kan samlas upp inom ramen för detta mål.

Målet fångar även upp en viktig aspekt i Nackas övergripande mål Attraktiva livsmiljöer, nämligen att tillgången till natur ska vara god i alla kommundelar. Ett närhetsmål bidrar till att säkerställa detta. Målet har även en stark koppling till miljöprogrammet eftersom målet också är en av indikatorerna för uppföljning av Nackas miljömål God bebyggd miljö.

Friluftsområden definieras i många sammanhang som områden med en areal på över 100 ha. Målets arealgräns i friluftspanen har satts med tanke på att Nacka har flera mindre, men tätortsnära naturområden och reservat som fyller viktiga funktioner för friluftslivet.

BEHOV AV KUNSKAPSUNDERLAG:

- Undersöka nackabornas tillgång till attraktiva friluftsområden inom närzonen 1 000 meter eller 15 minuters avstånd.

3. Stärkt engagemang och samverkan

Innebörden av detta mål är att kommunen har ett stort förtroende för, och känner respekt för, nackabornas egen förmåga och vilja att etablera eller ta del av friluftaktiviteter. Utvecklingen av friluftaktiviteter ska utgå från nackabornas behov och önskemål. Aktiviteterna skapas i samverkan mellan nackabor, föreningar, markägare och entreprenörer. Kommunens viktigaste roll är att stötta olika initiativ till samverkan och att se till så att samverkan inom kommunen och med andra kommuner och myndigheter är god.

ÖVERGRIPANDE STRATEGIER FÖR ATT NÅ MÅLET:

Friluftspanens uppgift är att med hjälp av nackaborna och andra aktörer identifiera viktiga utvecklingsområden och genom samverkan åstadkomma vad som efterfrågas. Samarbetet med Erstaviks fideikommiss är ett bra exempel på samverkan mellan kommun och markägare.

KOPPLING TILL ANDRA STYRDOKUMENT

Det nationella, friluftspolitiska målet 2 betonar vikten av samverkan och av att individens personliga val och engagemang ska stå i centrum för utvecklingen av friluftslivet. Många olika aktörer är engagerade i friluftslivet: såväl ideella som kommersiella aktörer och markägare. För att utveckla förutsättningarna för ett bra friluftsliv behöver aktörernas arbete ske i dialog och samverkan.

Målet är också i överensstämmelse med Nackas grundläggande värdering: att utvecklingen i Nacka ska bedrivas med ett stort förtroende och respekt för nackabornas egen förmåga och vilja att etablera eller ta del av friluftaktiviteter.

BEHOV AV KUNSKAPSUNDERLAG:

- Undersöka vilka friluftaktiviteter nackaborna efterfrågar
- Undersöka vilka samverkansformer som behövs för att utveckla aktivitetsutbudet

4. Hållbarhet genom kunskap

Innebörden av detta mål är att kunskap är ett viktigt verktyg för att naturen i Nacka ska kunna nyttjas på ett hållbart sätt. Nacka kommun ansvarar för att samla in och tillgängliggöra kunskap om var naturen finns, vilka biologiska, sociala, kulturella och hälsofrämjande värden den erbjuder, hur den används och vilken långsiktig belastning den klarar. Nackaborna ska ges möjlighet att utveckla kunskap och förståelse för friluftsliv, allemansrätt och natur genom valfrihet, inflytande, nyfikenhet, lärande och entreprenörskap.

ÖVERGRIPANDE STRATEGIER FÖR ATT NÅ MÅLET:

Friluftspanens uppgift är att ge förslag till system för att samla in och tillgängliggöra den kunskap som behövs för ett hållbart nyttjande av friluftsområdena. Information måste finnas tillgänglig där nackaborna väljer att vara och också kommuniceras aktivt i olika samarbeten/samverkansforum.

KOPPLING TILL ANDRA STYRDOKUMENT

Detta mål samlar upp delar av innehållet i de nationella friluftspolitiska målen 3 och 9. Målet kopplar också till den grundläggande värderingen i Nackas styrmodell: att det ska finnas förtroende för nackabornas förmåga och vilja att ta ansvar. Verksamheter, markägare, företag och nackaborna är bäst lämpade att hitta lösningar på gemensamma utmaningar – i samverkan.

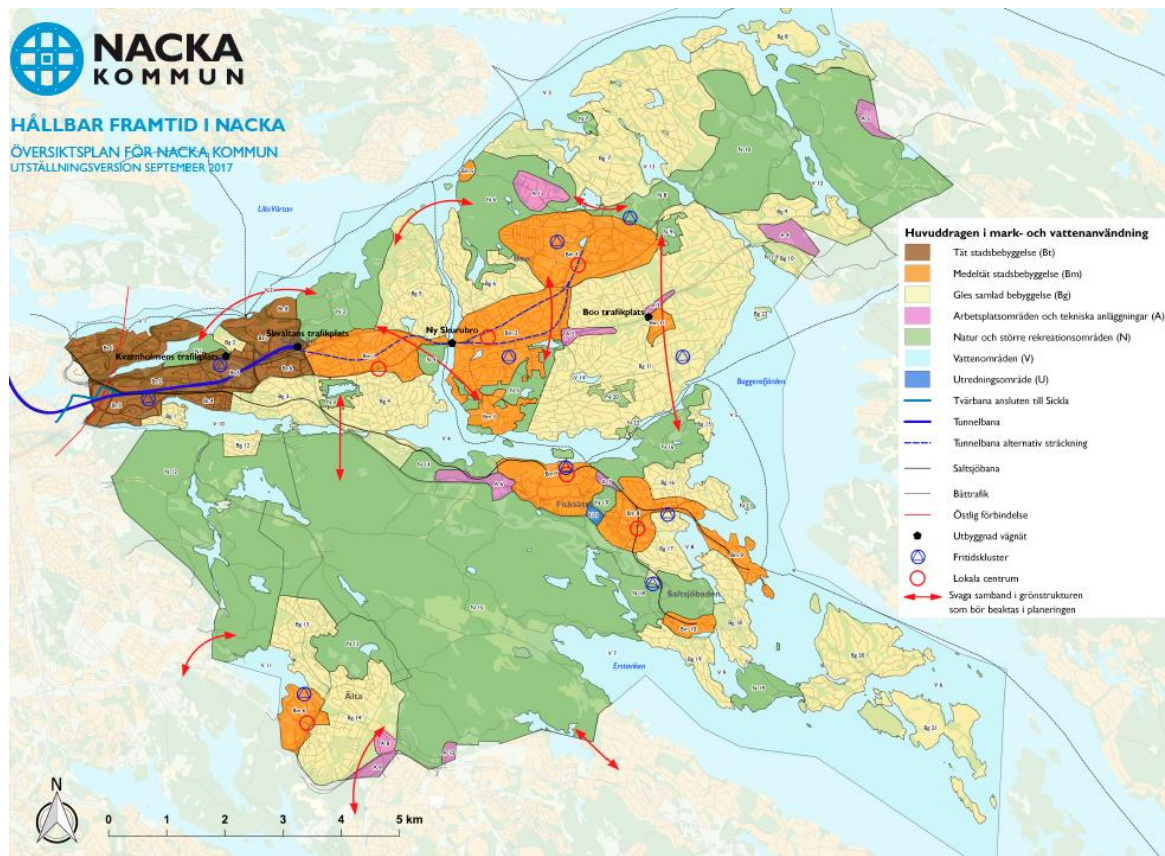
BEHOV AV KUNSKAPSUNDERLAG:

- Undersöka innehåll och räckvidd för Nackas kommunikation om natur, allemansrätt, friluftsområden och friluftaktiviteter.
- Undersöka vilken kännedom och vilka verktyg som finns i Nacka kommun för att identifiera nuvarande och framtida belastning i friluftsområdena som riskerar att minska områdets kvaliteter för friluftslivet.

II NULÄGESBESKRIVNING – RESULTAT AV GENOMFÖRDA AKTIVITETER

1. Tillgång och tillgänglighet

Nacka kommun har en total yta på drygt 10 000 hektar, varav 9 543 hektar är land och 463 hektar vatten. Över halva landarealen är naturmark, vilket gör att det finns gott om gröna ytor. Den totala ytan naturmark är drygt 5 000 ha, varav mer än 2 000 ha ägs av Nacka kommun. Skogsbruk bedrivs på Erstaviks fideikommiss. I Erstavik och i Velamsund finns lite större, öppna områden som främst hävdas genom bete och slåtter. Grönmarkerade områden på karta 1 redovisar natur- och större rekreatiomsområden.

Karta 1. De större natur- och rekreatiomsområden som redovisas in Nackas översiktsplan. (Byta bild vid layout).

1.1 Friluftsområden

Den största tillgången till natur och rekreatiomsområden finns i södra delen av Nacka, i Nackareservatet som ägs och förvaltas av Stockholms stad och i Erstavik som ägs och förvaltas av Erstaviks fideikommiss. Dessa områden ingår i Tyrestakilen, en av de tio gröna kilar som pekas ut i den regionala planeringen. Tyrestakilen sträcker sig i nord-sydlig riktning från Flatenreservatet i Stockholm, över Nacka och vidare genom Tyresö ner till kustbygden i Haninge kommun. Sambandet i Tyrestakilen bryts av bebyggelse i Tyresö längs med Erstaviks fastighetsgräns. Därutöver är Tyrestakilen i stort sett en sammanhängande grön kil med en väl fungerande struktur.

Det gröna på Sicklaön och Boo ingår i Nacka-Värmdökilen. Här ligger naturen som regel insprängd i bebyggelse, men Velamsund i öster är ett större sammanhängande naturområde med fortsättning i Värmdö kommun. Vid Gustavsbergs tätort i Värmdö delar sig Nacka-Värmdökilen i en nordlig och en sydlig gren. Nacka-Värmdökilen är förhållandevis smal och det finns inte minst i Nacka kommun flera svaga länkar mellan ingående grönområden. Störningar i kilen utgörs främst av Värmdöledens motorväg som är en kraftig barriär. Leden kan bara passeras genom tunnlar under och broar över motorvägen.

Svaga länkar är markerade med röda pilar i karta 2. Tabell 1 redovisar de friluftsområden friluftsplanen behandlar fördelat på kommundelar. Tabellen innehåller även uppgifter om areal och skyddsstatus.

Tabell 1

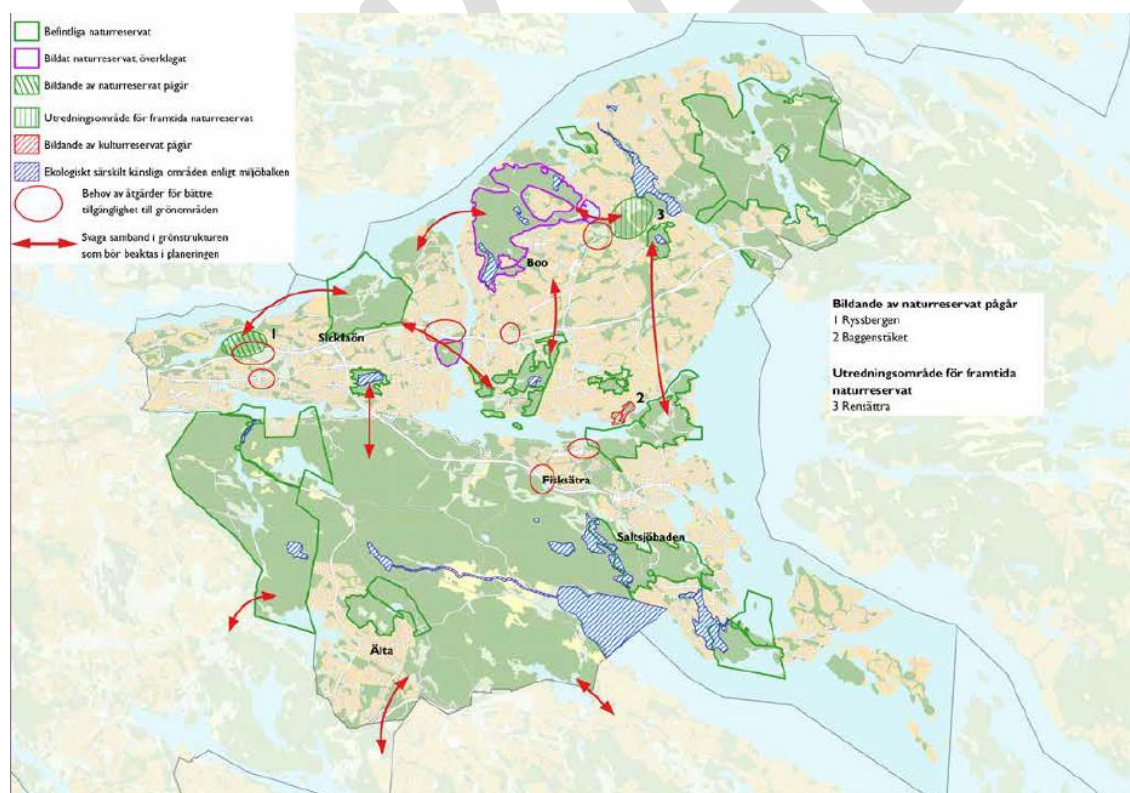
Sicklaön		Boo		Älta		Fisksätra-Saltsjöbaden	
Svindersvik	P	Skarpnäs	R 247 ha	Nackareservatet	R 730 ha	Erstavik	P 1959 ha
Ryssbergen	P,R 32 ha	Gärdesudden	R 22 ha	Erstavik delas med Fisksätra-Saltsjöbaden	P 1 959 ha	Skogsö	R 150 ha
		Rensättra	R 72 ha			Tattby	R 142 ha
Nyckelviken	R 134 ha	Abborrträsk	R 21 ha	Strålsjön-Erstavik	R 63 ha	Svärdso	R 148 ha
Duvnäs utskog-Kärrdalen	35 ha	Ramsmora Ekoberget	P x ha R 5 ha*	Älta mosse-Strålsjön	R 52 ha		
Långsjön	R 23 ha	Velamsund	R 694 ha				
Skuruparken	R 20 ha	Tollare					
			R 80 ha				
		Trollsjön	R 17 ha				
		Mensätra	9 ha*				

Tabell 1. R befintliga naturreservat, R områden där reservatsbildning pågår, P, privatägda områden

*Områden med en areal under 20 ha som är medräknade för att de ligger i anslutning till och utgör viktiga länkar till större friluftsområden.

1.2 Områdenas skyddsstatus

En stor del av den gröna strukturen i Nacka kommun har olika former av skydd. Närmare halva arealen, 2 300 hektar är skyddad i naturreservat. Ytterligare reservat är under bildande. Befintliga reservat (R) och pågående reservatsbildningar (R) redovisas i tabellen med friluftsområden och i karta 2. Inom och i anslutning till reservaten finns även områden som är skyddade enligt Natura 2000.

Karta 2. Befintliga och planerade naturreservat i Nacka kommun. (Byta bild vid layout).

Nacka kommun äger drygt 1 500 ha av marken i reservaten, resten ägs av privata markägare. Några mindre reservat ligger i Erstaviksområdet, men även övrig mark som ägs av Erstaviks fideikommiss har säkrats för det rörliga friluftslivets syften genom avtal mellan Nacka kommun och fideikommisset. Ett

nyttjanderättsavtal och skötselavtal som bland annat gäller områdets friluftsanläggningar är tecknat mellan kommunen och fideikommisset som tagits fram utifrån en gemensam handlingsplan.

Nackas översiktsplan behandlar också behovet av att säkra tillgången till attraktiva friluftsområden, med målsättningen att stärka sambanden mellan dessa områden och i sin helhet de regionala kilarna. Behovet av att värna orörda, tysta skogsområden lyfts särskilt fram. Ambitionen är att befintliga natur- och större rekreativsområden ska bevaras för rörligt friluftsliv och biologisk mångfald.

1.3 Områdenas värden

Det finns många sätt att värdera rekreativskvaliteter. I arbete med grönstrukturprogram och översiktsplan har Nacka kommun arbetat med upplevelsevärden som har tagits fram av regionplane- och trafikkontoret i Stockholm, totalt tio till antalet. De har tagits fram som stöd för kommunernas arbete med att bevara och utveckla de gröna kilarna. Följande sju av de tio kriterierna har bedömts ha högst relevans för att värdera friluftsområdenas rekreativa kvaliteter i Nacka:

- Orördhet och trolska miljöer.
- Skogskänsla.
- Utblickar och öppna landskap (upplevelse av frihet och rymd).
- Variationsrikedom och naturpedagogik.
- Kulturhistoria och levande landskap.
- Aktivitet och utmaning.
- Service och samvaro (i vissa områden)

Samtliga friluftsområden i Nacka fångar en eller flera av dessa upplevelsekvaliteter och de ingår också i 18 av de 22 särskilda värdeområden för natur och rekreation som redovisas i översiktsplanen (utställningsversion 2017). Områdenas särdrag och förslag till hur de ska utvecklas redovisas i friluftsplansens del III, 1.3 Åtgärdsförslag för att utveckla aktiviteter och tillgänglighet.

1.1–1.3 NULÄGE I SAMMANFATTNING

Sett till hela kommunen har Nackaborna en god fysisk tillgång till natur med höga friluftsliv-, natur- och kulturmiljövärden. Flera av områdena är skyddade som naturreservat, och ytterligare reservat är under bildande. Även grannkommunerna bidrar med mark som lämpar sig för friluftsliv och rekreation. De största, sammanhängande arealerna för rekreation finns i söder (Nackareservatet och Erstavik) och i öster (Velamsund).

1.1–1.3 IDENTIFIERADE BEHOV/BRISTER/KONFLIKTER:

Det föreligger ingen brist på ytor för att utöva friluftsliv i Nacka kommun. Men med tanke på befolkningsutvecklingen finns på sikt risk för att friluftsområdena som ligger i direkt anslutning till de mer tätbefolkade delarna, framförallt på Sicklaön, kan komma att utsättas för en hög belastning och därmed slitage/störningar som kan påverka attraktivitet och ett långsiktigt hållbart nyttjande.

Alla friluftslivaktiviteter kan inte utövas överallt. Storlek, läge och naturförutsättningar påverkar möjligheterna och det finns därför behov av att tydliggöra friluftslivsområdenas särdrag. Det fyller dubbla syften: förståelsen för områdenas särdrag/funktion underlättar beslut om var det är lämpligt att lokalisera olika aktiviteter och kan också göra det lättare för nackaborna att hitta fram till de friluftslivsområden som erbjuder önskade aktiviteter.

1.4 Etablerade kanaler för informationsöverföring

Verksamheten i Nacka kommun, och även material med relevans för friluftslivet, presenteras på Nacka kommuns officiella webbplats, www.nacka.se. Webbsajten innehåller en funktion för talsyntes, det vill säga valet att innehållet ska läsas upp av en röst.

Nacka.se har särskilda ingångar med information om Nackas natur och de aktiviteter som kan utövas där. Det finns också information om hur Nacka arbetar med att värdera och skydda naturen och om allemansrätten. Via Nackas naturskola, förlagd till Velamsund förmedlas också olika aspekter av naturkunskap, i form av temadagar för barn och ungdomar, fortbildningar i utomhuspedagogik och hållbar utveckling, och olika arrangemang riktade till allmänheten.

För äldre/personer med nedsatt rörlighet kommuniceras på Nackas officiella webbplats ett särskilt erbjudande om lugna promenader. Beskrivningar berättar om startpunkt, skyltning, slingans längd, svårighetsgrad och typ av underlag. Det finns även en särskild ingång till fritids- och kulturaktiviteter för personer med funktionsvariationer, och en särskild katalog med kultur- och fritidstips riktad till personer med behov av särskilt stöd. Katalogen görs i samverkan mellan Nacka kommun, Haninge kommun, Nynäshamns kommun, Tyresö kommun och Värmdö kommun. Aktivitetstips för personer med funktionsvariationer finns även på Fritidsnätet, ett samarbete mellan flera kommuner (www.fritidsnatet.se).

Nacka kommun deltar också i webbsamarbetet Naturkartan, en webbapplikation som är tillgänglig både via webben och mobiltelefon. Via Naturkartan går det att hitta information om olika friluftsområden, hur man tar sig dit, var det går att vandra, bada eller utöva andra typer av aktiviteter och vilken typ av service som finns i området (toaletter, servering med mera). Ibland finns länkar till djupare information om området/aktiviteten. Allt material i Naturkartan är på svenska.

Ute i flera friluftsområden finns mer information på skyltar i anslutning till viktiga entréer, exempelvis om naturen, vilka regler som gäller för vistelsen i området och var det finns vandringsleder eller andra fasta anläggningar. I andra områden saknas skyltning och dessa samt ledmarkeringar etcetera har utformats och satts upp under olika tidsperioder, vilket fått till följd att metodiken för att presentera och visualisera olika typer av information inte är enhetlig.

1.4 NULÄGE I SAMMANFATTNING

Nacka kommun tillhandahåller material som ger nackaborna detaljerad vägledning till natur och friluftsupplevelser inom kommunen och i regionen. Kommunikationen sker i stor utsträckning via digitala kanaler och riktar sig i viss utsträckning till särskilda målgrupper.

IDENTIFIERADE BEHOV/BRISTER/KONFLIKTER

För att få tillgång till övergripande information om var naturområdena finns krävs kunskaper i svenska och tillgång till digital uppkoppling via dator eller mobiltelefon. Detta kan bland annat begränsa äldres, socialt utsatta gruppers och nyanlända svenskers möjligheter att få tillgång till information om naturen i Nacka.

Den information som förmedlas i natur- och friluftsområden har utformats under olika perioder. Äldre information kan behöva uppdateras och även anpassas efter de nya kunskaper som finns om behov bland människor med funktionsvariationer. Ett enhetligt sätt att skylta och informera kan också göra det lättare för besökaren att förstå och ta till sig väsentlig information.

När Nackaborna väl hittat ut i naturen finns i flera av friluftsområdena skyltar och vägvisning, men i många områden saknas de och informationen är första hand på svenska.

Det finns behov av, med utgångspunkt från Nackas fyra övergripande mål, att utveckla, förankra, besluta samt resurssätta/bemanna en strategisk och – även operativ – kommunikationsplanering om hur natur och friluftsliv ska kommuniceras för att nå Nackaborna.

1.5 Funktionsanpassningar

Friluftspanens vision är att alla Nackabor har samma förutsättningar att utöva friluftsliv. Det innebär att alla, även personer med olika funktionsvariationer, ska ha möjlighet att röra sig i naturen.

Nackas fyra lugna promenader i Älta, Sicklaön, Boo och Fisksätra-Saltsjöbaden, är lättgångna och tydligt skyltade. Utformningen är gjord med tanke på behov bland äldre/personer med nedsatt rörlighet. De lugna promenaderna i Älta och på Sicklaön kan även användas av rullstolsburna. Vid Hellasgården, Nyckelviken och Velamsund finns också exempel på anläggningar som är anpassade för människor med nedsatt rörlighet, bland annat grillplatser och toaletter men särskilda anpassningar saknas i flera av friluftsområdena.

Kunskaperna om och teknik för att underlätta utevistelse för människor med funktionsvariationer, till exempel nedsatt syn, hörsel, rörlighet eller andra kognitiva funktioner, utvecklas för närvarande snabbt. Möjligheterna att utöva friluftsliv kan därför stärkas för nya grupper.

1.5 NULÄGE I SAMMANFATTNING

I varje kommundel finns områden som till viss del anpassats för människor med funktionsvariationer. Hellasgården, Nyckelviken och Velamsund har vissa, särskilt anpassade anläggningar

IDENTIFIERADE BEHOV/BRISTER/KONFLIKTER

Nackabor med funktionsvariationer saknar jämställda möjligheter att utnyttja Nackas friluftsområden. Ytterligare insatser behövs för att identifiera behov och strategier för att förbättra tillgängligheten för dessa grupper.

1.6 Tillgänglighet för skolor och förskolor

En kartläggning av skolors och förskolors användning av grönområdena i Nacka genomfördes inom ramen för arbetet med grönstrukturprogrammet. Fri lek, pedagogisk verksamhet och naturupplevelser var de vanligaste aktiviteterna i 203 olika områden som deltagande skolor och förskolor markerade på en karta. Kartläggningen resulterade också i följande förslag:

- Det ska finnas grönområden inom rimligt gångavstånd från förskolor och skolor (max 300 m)
- Vägar till grönområdena ska vara trafiksäkra
- De grönområden som används ska vårdas och utvecklas

En uppföljande undersökning av vilka behov och önskemål som finns i förskolor och skolor har genomförts inom ramen för arbetet med friluftspanen. Ett frågeformulär skickades ut till samtliga skolor och förskolor. Av dryga 100-talet skolor och förskolor bidrog ett 20-tal med svar.

Av de som svarade uppger många att tillgången till natur är god. Även lekparker och parker används för daglig utevistelse och undervisning. Högst en kilometer redovisades som ett rimligt avstånd till natur för aktiviteter i samband med friluftsdagar och liknande. Natur för daglig utevistelse och undervisning måste däremot ligga betydligt närmare, gärna på cirka fem minuters gångavstånd (vilket ungefär motsvarar 300 meter).

Sammanställningen av svar visar att det för vardagsvistelse i naturen är väsentligt att grönområdet innehåller någon form av samlingsplats. Anordningar där undervisningsmaterial och barnens ryggsäckar kan placeras med visst skydd är ett högt prioriterat önskemål. Det kan exempelvis vara vindskydd och träbänkar. Grillplatser redovisas också som ett positivt inslag.

Skolor och förskolor har sammanlagt lämnat elva förslag till lämpliga samlingsplatser på kommunal mark i skolans/förskolans närområde. Flera skolor uttryckte också önskemål om att få tillgång till en särskild skolskog där de kan driva naturundervisning med mera.

Några problemområden lyftes fram: Skolorna i Saltsjöbaden, Älta och Fisksätra uppger att de har svårigheter med att ta sig till naturskolan i Velamsund, vilket gör att det i dessa delar av kommunen saknas möjlighet att ta del av naturskolans verksamhet. Nedskräpning och önskemål om fler papperskorgar framförs också. Naturstämningen där skolorna engageras är mycket uppskattad.

1.6 NULÄGE I SAMMANFATTNING

Förskolor och skolor uppfattar över lag att det finns god tillgång till natur för utevistelse och undervisning. Även lekparker och parker används i den dagliga verksamheten.

IDENTIFIERADE BEHOV/BRISTER/KONFLIKTER

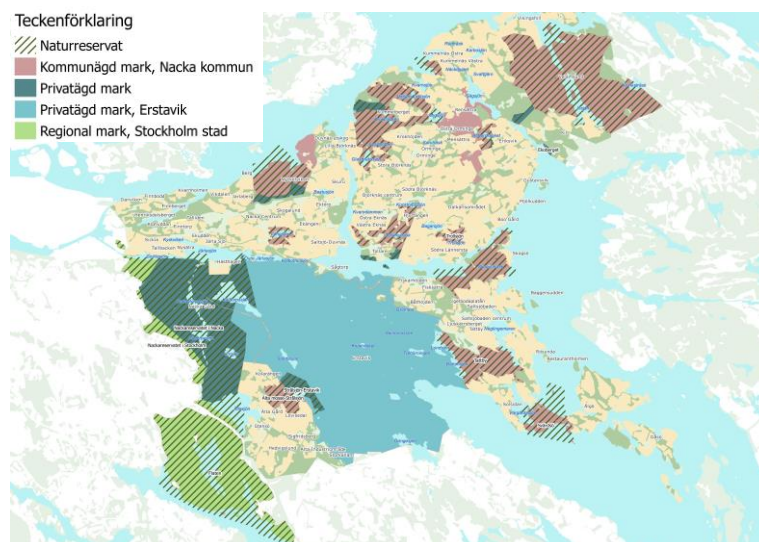
Möjligheterna att bedriva daglig undervisning utomhus kan förbättras om förskolor/skolor får tillgång till särskilda samlingsplatser i friluftsområdena, exempelvis med bänkar, vindskydd och grillplats. Skolorna i Saltsjöbaden, Älta och Fisksätra har begränsade möjligheter att ta del av verksamheten vid naturskolan i Velamsund.

1.7 Närhet

Det finns en god tillgång till mark för att utöva friluftsliv i Nacka kommun. För att undersöka i vilken utsträckning friluftsplansens närhetsmål kan uppnås har en nätverksanalys genomförts. Nackabornas tillgång till ett attraktivt friluftsområde på minst 20 ha inom 1 000 meter från bostaden har undersökts. Friluftsområden som är skyddade i angränsande kommuner har ingått i analysen som gjorts i två olika analyser:

Den första analysen (karta nr 3) inkluderar naturmark som ägs av Nacka kommun och mark som är skyddad som naturreservat eller genom andra markägaröverenskommelser. I den andra analysen (karta nr 4) ingår även privat naturmark utanför reservaten.

Karta 3. Områden som har räknats som friluftsområden i den första analysen. Större karta samt områden som har räknats som friluftsområden i den andra analysen där även privat naturmark som inte är skyddad ingår se bilaga XX.

Analysen har gjorts med utgångspunkt från Nackas fyra kommundelar, Sickla, Älta, Boo och Saltsjöbaden-Fisksätra. Avstånd från bostad till en lämplig entrépunkt för naturområden på minst 20 ha har analyserats. Avståndet har mätts via vägnätet, räknat i gång- och cykelavstånd längs väg till friluftsområde. Entrépunkter har satts där en linje i vägnätet korsar gränsen för friluftsområdet med högst 200 meters gång genom terräng.

I analysen har hänsyn tagits till faktorer som kan skapa barriäreffekter. Naturmark med en lutning som överskrider 20 procent betraktas inte som tillgänglig. Möjliga entrépunkter har korrigerats med hänsyn till detta. Samma begränsning har gjorts för att identifiera tillgänglighet från fastigheter som har friluftsområden i direkt anslutning till ena sidan av tomten. Vägar med en trafikintensitet som överskrider 5 000 fordon per dygn har också betraktats som barriärer. Sådana vägar kan endast passeras vid särskilda övergångar/övergångsställen. I nätverksanalysen har distans från bostad till friluftsområde korrigerats för eventuella avstånd till övergång/övergångsställe.

Resultaten av analysen redovisas i nedanstående tabell samt i kartor nr 5 och 6.

Tabell 2. Andel nackabor med mindre än 1 000 m till ett friluftsområde

c		Nacka totalt	Älta	Boo	Sicklaön	Saltsjöbaden /Fisksätra
1	Antal	61 655	7 729	24 742	15 200	13 984
	Andel i %	61,5 %	62,4 %	76,9 %	41,4 %	73,8 %
2	Antal	72 030	8 027	25 939	24 089	13 984
	Andel i %	71,8 %	64,8 %	80,6 %	65,6 %	73,8 %
	Folkmängd	100 213	12 382	32 176	36 705	18 950
	Andel i %	100 %	1,3 %	32,1 %	36,6 %	18,9 %

Tabell 2.

72 procent av nackaborna har ett friluftsområde inom 1 000 meter från bostaden om privat mark ingår i analysen. Utan denna mark är andelen 10 procent lägre. Boo är den kommundel där störst andel invånare har tillgång till ett friluftsområde inom 1 000 meter: 77 eller 81 procent beroende på

beräkningsmetod. På Sicklaön är det tvärt om, här har endast 41 eller 66 procent av invånarna nära tillgång till ett friluftsområde. Sicklaön är samtidigt den kommunedel som i nuläget har högst invånarantal och där den största befolkningstillväxten är att vänta.

1.7.1 Sicklaön

På Sicklaön är Nyckelvikens naturreservat det enskilt största friluftsområdet (134 ha). I direkt anslutning ligger Duvnäs utskog-Kärrdalen (35 hektar). Norr om Värmdöleden finns därutöver Svindersvik-Ryssbergen (32 hektar) i den västra delen. De som bor söder om Värmdöleden har tillgång till friluftsområdet runt Långsjöns naturreservat (23 hektar) och i Skuruparken (20 hektar).

Flest utan tillgång till natur inom 1 000 meter på Sicklaön är bosatta på Kvarnholmen, delar av Nacka centrum och Jarlaberg, samt stora delar av området mellan Värmdövägen och Järlasjön. Barriärer i form av vatten, Värmdöleden och stora höjdskillnader begränsar tillgängligheten till naturen på Sicklaön.

1.7.2 Boo

De som bor i de västra delarna av Boo, norr om Värmdöleden har tillgång till friluftsområden vid Skarpnäs (247 ha) och Gärdesuddens naturreservat (22 ha). Rensättra-Ramsmora (72 ha) och Abborrträsk naturreservat (22 ha) ligger i anslutning till Skarpnäs och länkar vidare mot östra delen av Boo där kommundelens största friluftsområde Velamsunds naturreservat (694 ha) tar vid. Även Mensättra (9 ha) ligger norr om Värmdöleden. Söder om Värmdöleden finns Tollare naturreservat (80 ha) och Trollsjöns naturreservat (17 ha).

Områden som i delar saknar tillgång till friluftsområden inom 1 000 metersgränsen i kommundelen Boo är Orminge och de östra delarna av Kummelnäs. Även de som bor i själva Boo och delar av Gustavsvik söder om Värmdöleden saknar tillgång till friluftsområden inom 1 000 meter.

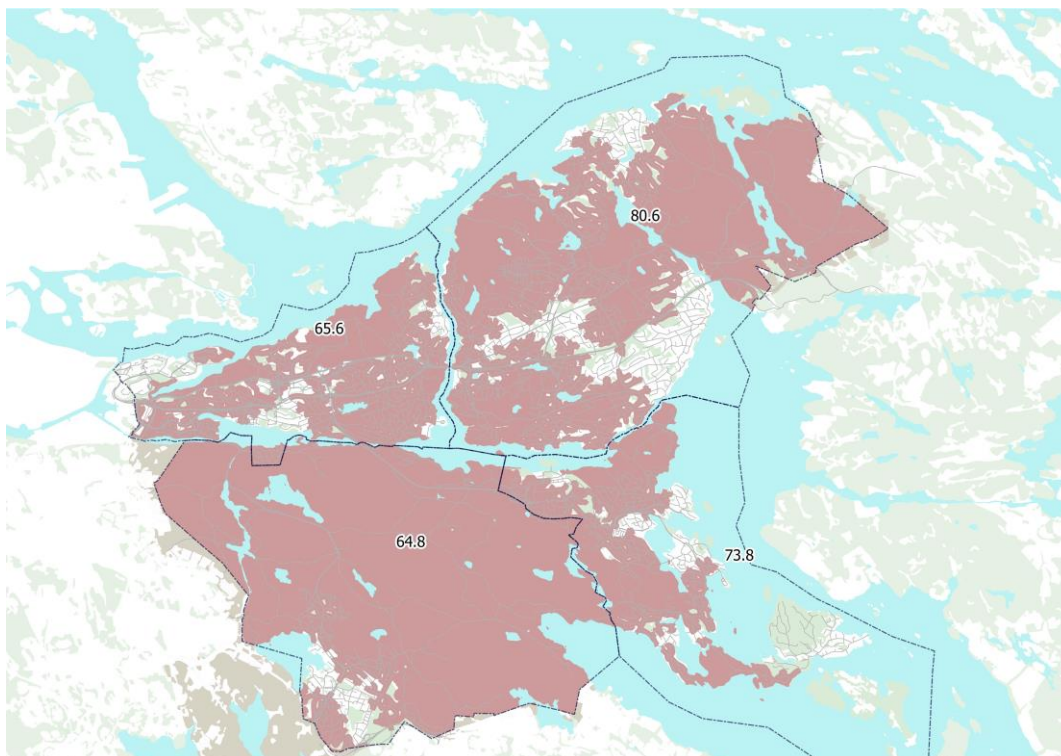
1.7.3 Älta

Älta är den kommunedel som har den minsta befolkningsandelen och den största arealen friluftsområden, med Nackareservatet (814 ha) och Erstavik som har en yta på över 2 000 hektar. Ältaborna har även tillgång till friluftsmark i Flatens naturreservat i Stockholms kommun. Trots de stora arealerna saknar de som bor i centrala Älta tillgång till friluftsmark inom 1 000-meters gränsen. Till en del kan detta förklaras av att Ältasjön fungerar som barriär.

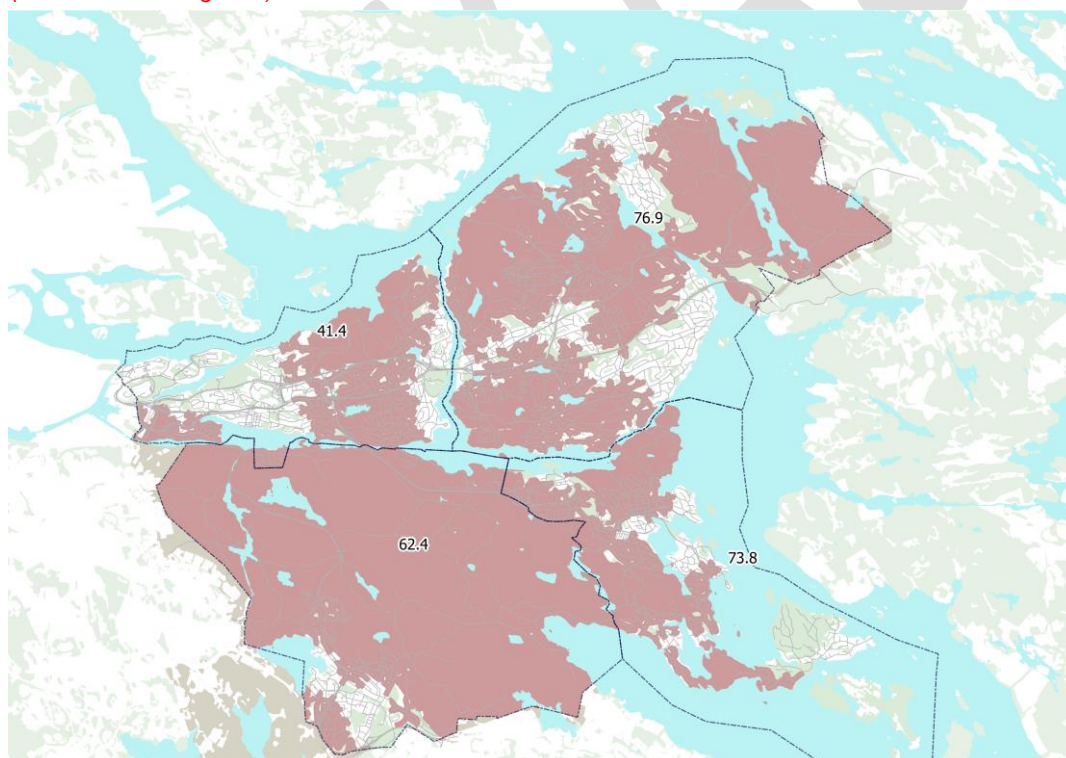
1.7.4 Saltsjöbaden-Fisksätra

De som bor i Saltsjöbaden-Fisksätra har också tillgång till Erstaviks friluftsområde och därutöver Tattby (142 ha), Skogsö (150 ha) samt Svärdsö (reservatet omfattar 148 ha varav 56 ha land och 92 ha vatten).

De som bor i centrala Fisksätra hamnar utanför 1 000-meters gränsen, och detta förklaras delvis av den barriäreffekt som skapas av Saltsjöbadsleden. Delar av Saltsjöbaden hamnar också utanför 1 000-metersgränsen, detta gäller Saltsjöbaden centrum, de västra delarna av Igelboda och de norra delarna av Neglingeön.

Karta 5. Analys 1 visar områden (rosa färgade) andel boende som har 1 km gång- eller cykelavstånd längs befintligt vägnät eller 200 meter genom terräng till ett friluftsområde. Friluftsområdet ligger inom naturmark som ägs av Nacka kommun och mark som är skyddad som naturreservat. Även skyddad mark i direkt anslutning till kommungränsen ingår. Kartan visar procentandelen inom respektive kommundel Sicklaön, Boo, Älta och Saltsjöbaden-Fisksätra. (Större karta i bilaga XX)

Karta 6. Analys 2 visar områden (rosa färgade) andel boende som har 1 km gång- eller cykelavstånd längs befintligt vägnät eller 200 meter genom terräng till ett friluftsområde. Friluftsområdena ligger inom skyddad mark, kommunal- eller privat mark inom Nacka kommun samt skyddad mark i direkt anslutning till kommungränsen. Kartan visar procentandelen inom respektive kommundel Sicklaön, Boo, Älta och Saltsjöbaden-Fisksätra. (En större karta finns som bilaga XX)

1.7 NULÄGE I SAMMANFATTNING

62 eller 72 procent av nackborna har, beroende på mätmetod, idag tillgång till ett friluftsområde inom 1 000 meter från bostaden. Andelen är lägst på Sicklaön (41–66 %) och högst i Boo (77–81 %).

Skillnaden i tillgänglighet inom 1 000 meters zonen mellan de två körningar som gjorts är liten i Älta (2,6 %), Boo (3,7 %) och Saltsjöbaden/Fisksätra (0 %). På Sicklaön blir skillnaden hela 24 procent, vilket visar att privata markinnehav såsom Ryssbergen och Svindersvik på ett väsentligt sätt bidrar till att säkra tillgången till friluftsområden inom 1 000-meters zonen i denna kommun.

IDENTIFIERADE BEHOV/BRISTER/KONFLIKTER

Nacka når i dagsläget inte målet att alla nackabor ska ha ett attraktivt friluftsområde inom 1 000 meter från bostaden. Nya entrépunkter kan öka tillgängligheten och denna möjlighet behöver utredas. Som alternativ kan de som saknar tillgång till friluftsområde inom 1 000 meter i stället erbjudas detta inom ett tidsavstånd som motsvarar detta promenadavstånd; cirka 15 minuter. För att möjligheterna ska vara jämställda ska transport kunna ske via allmänna kommunikationer. Ytterligare analyser behöver göras för att undersöka i vilken utsträckning 15 minuters-målet kan uppnås för de befolkningsgrupper som ligger utanför 1 000-metersmålet, även efter att nya entrépunkter identifierats.

1.8 Utbud av friluftsaktiviteter

Det finns ett stort utbud av friluftsaktiviteter i Nacka kommun. Alla av de mest populära friluftsaktiviteterna kan utövas i något eller flera av friluftsområdena i Nacka kommun. En genomgång av aktivitetsutbudet och förslag till hur det kan förbättras redovisas i friluftsplanens del III, 1.3 Åtgärdsförslag för att utveckla aktiviteter och tillgänglighet.

2. Nackabornas friluftsvanor och önskemål

2.1 Besökarundersökning

För att fördjupa kunskaperna om hur Nackas större friluftsområden används har särskilda besökarundersökningar genomförts i Nyckelviken och Velamsund under 2016–2017. Dessa insatser har inte ingått i arbetet med friluftsplanen, men kan ge värdefulla bidrag till det fortsatta arbetet med att utveckla friluftslivet i Nacka kommun.

Syftet med besökarundersökningarna är att få grepp om antalet besökare över tid, men också att ta reda på om respektive område lockar någon viss målgrupp, det vill säga om områdets karaktär lockar specifika grupper. Resultaten som redovisas här gäller besökarundersökningen i Nyckelviken. Resultaten från besökarundersökningen i Velamsund beräknas vara klara i under 2018.

2.1.1 Besökare och besöksfrekvens

Nyckelviken har i genomsnitt 1 003 besökare per dag, sett över året. Besökarantalet är högst under maj, juni och augusti och lägst i november och februari. Nästan hälften av besöken genomförs under helger. Söndagar är den veckodag som enskilt lockar allra flest besökare (26 procent).

Den genomsnittliga besökaren är 46 år, kvinna och lönearbetare. Bakom detta genomsnitt döljer sig en stor åldersvariation bland besökarna, med ett spann på 80 år mellan den yngsta och den äldsta. Omkring tio procent av besökarna hade funktionsvariationer. Mycket få av de som besökte Nyckelviken var sjukskrivna eller arbetssökande (före än en procent). Två tredjedelar av besökarna var nackabor.

Majoriteten av besöken genomfördes av flera personer tillsammans, antingen familjer och/eller vänner. De flesta var återkommande besökare, det vill säga de uppgav att de brukade besöka Nyckelviken flera

gångar om året. Så många som en fjärdedel uppgav att de brukade besöka Nyckelviken en gång i veckan eller oftare. Den genomsnittliga besökstiden var en till två timmar.

De vanligaste syftena med ett besök i Nyckelviken var att få naturupplevelser, komma bort från buller och få avkoppling. Flest uppgav att herrgårdsområdet var målpunkt för besöket. Där finns café, restaurang, grillplatser, bänkar, bord och raststuga, men även ladugård och stall samt lekmöjligheter. Näst vanligaste målpunkten var att besöka skogen.

Promenader var den vanligaste aktiviteten och därefter naturupplevelser. På en öppen fråga om vad besökarna uppskattade mest hamnade orden natur, djur och lugn högst.

2.1.2 Aspekter av tillgänglighet

70 procent uppgav att transporttiden från hemmet till Nyckelviken var mindre än 15 minuter. De flesta tog sig till reservatet med bil, trots att många uppgav att de upplevde det som relativt lätt att ta sig till reservatet till fots eller per cykel. Upplevelsen av möjligheterna att ta sig till Nyckelviken via allmänna färdmedel var sämre.

Allra flest (56 procent) hade fått kännedom om Nyckelviken via släkt och vänner. Tio procent hade hittat till reservatet med hjälp av digitala kanaler, genom att googla (sju procent) eller via information på Nacka kommuns officiella webbplats (tre procent). Ingen uppgav att de hittat information om Nyckelviken via appen Naturkartan. Fyra procent hade hittat dit med hjälp av broschyrer eller guideböcker.

De flesta ansåg att det fanns få störande aspekter i reservatet. Av de som nämndes, men i liten utsträckning, var möten med lösa hundar, nedskräpning, gäss och buller. De flesta ansåg att servicenivån var minst acceptabel eller ganska till mycket bra.

2.2 Medborgarundersökning 2016

En medborgarundersökning genomfördes under 2016³, som underlag för arbetet med friluftsplänen. Denna studie genomfördes med hjälp av en enkät som både innehöll frågor av flervalskaraktär och öppna, kvalitativa frågor. För att även nå ut till de nackabor som inte nyttjar kommunens naturområden

³ Medborgarundersökning av naturområden i Nacka kommun. White arkitekter AB.

genomfördes undersökningen i fem av Nackas köpcentrum. Enkätfrågorna ställdes till medborgare i Nacka vid sex unika tillfällen i: Nacka forum (Sicklaön), Orminge centrum (Boo), Fisksåtra centrum (Södra Nacka), Saltsjöbaden centrum (Södra Nacka) och Ålta centrum (Södra Nacka). Köpcentrumen besöktes olika dagar och på varierande tider under totalt sexton timmar med undantag från Fisksåtra som besöktes i åtta timmar. Totalt intervjuades 307 personer, något fler kvinnor än män. Flest av de som svarade var i ålderskategorin 50 år och äldre.

Deltagarna upplever och beskriver Nacka som en kommun med bra tillgång till natur och friluftsområden. De flesta besöker mer eller mindre regelbundet ett eller flera natur- och/eller friluftsområde. Den generella uppfattningen är att det är vackert och fridfullt i Nackas naturområden. Motionspromenader eller utevistelse för att uppleva natur och djurliv är de vanligast redovisade friluftsaktiviteterna. Att bada och sola redovisas också som vanliga och uppskattade aktiviteter.

2.2.1 Val av friluftsområden

Kommunens natur- och friluftsområden besöks i olika utsträckning. De som deltog i medborgarundersökningen ombads att redovisa två favoritområden, se diagram 1. Staplarna visar valda områden i prioriteringsordning – de flest valda överst.

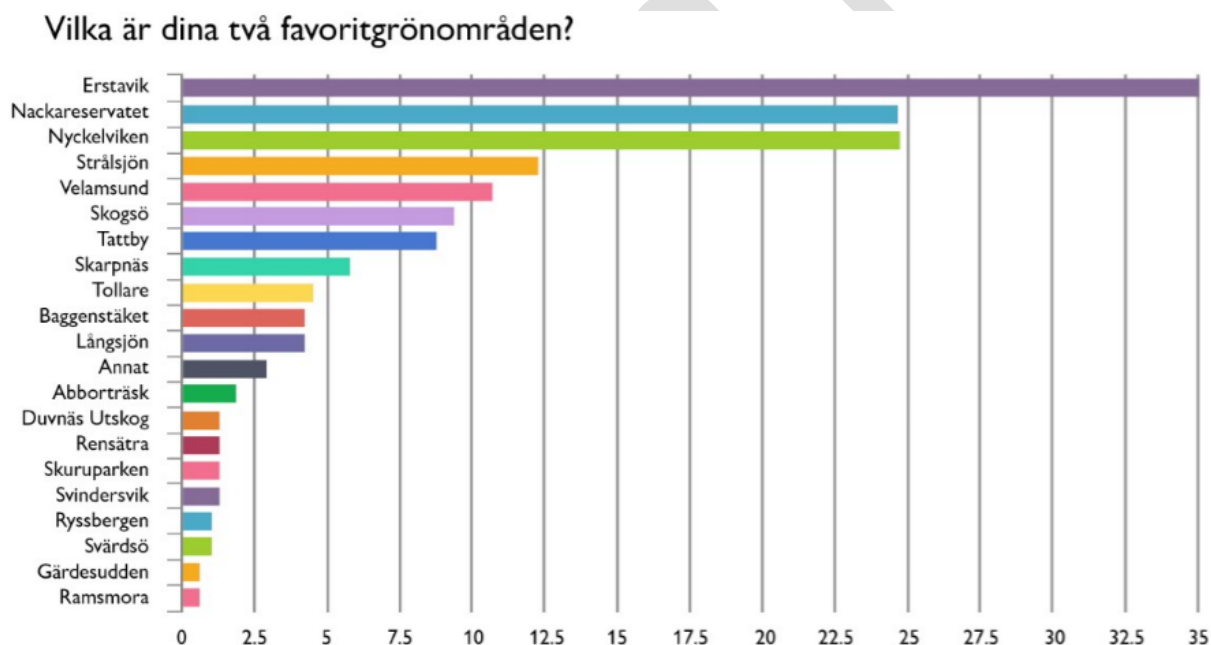

Diagram 1 redovisar hur enkättagarna rangordnar besök i olika friluftsområden.

Erstavik är det mest besökta området, följt av Nackareservatet och Nyckelviken på delad andra plats. Dessa områden är välkända bland många Nackabor och ligger förhållandevis nära tätbefolkade områden. Strålsjön på tredje plats ligger i Erstaviksområdet och fungerar sannolikt som närområde för Åltabornas friluftsutövande. På fjärde plats hamnar Velamsund, också det ett stort och välkänt friluftsområde. Här finns många av de kvaliteter nackaborna beskriver som viktiga i ett friluftsområde: frånvaro av buller, god framkomlighet och goda möjligheter att utöva olika aktiviteter.

När det gäller övriga favoritval fanns som regel en koppling mellan bostad och avstånd till naturområdet. Över 50 procent hade mindre än 15 minuters promenad till de område de besöker. Oberoende av transportmedel har en klar majoritet, 87 procent, mindre än 30 minuters transportväg till de områden de besöker, se diagram 2. Detta indikerar att människor tenderar att besöka de områden som ligger geografiskt nära deras hem.

Ungefär hur lång tid tar det för dig att åka till ditt favoritområde? oavsett område

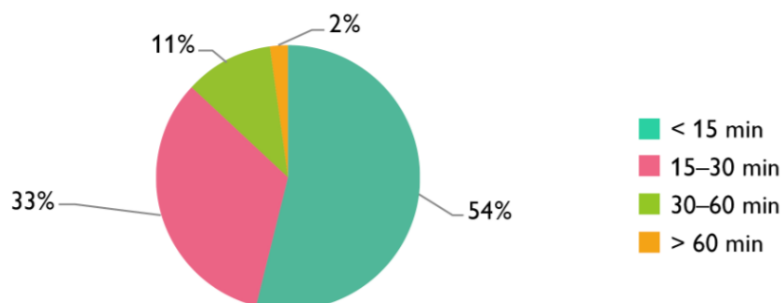

Diagram 2 redovisar avstånd i tid mellan bostad och besökta favoritområden.

Några uppgav att deras favoritområden låg i Värmdö respektive Tyresö kommun (Alby friluftsområde). Även Skurusundet och Sickla redovisades som favoritområden, trots att de inte ingick som valbara områden i enkäten. Detta är naturligt i ljuset av att närhetsfaktorn troligen har stor betydelse.

2.2.2 Hur utövas friluftslivet?

Vad gör du i ditt favoritområde?

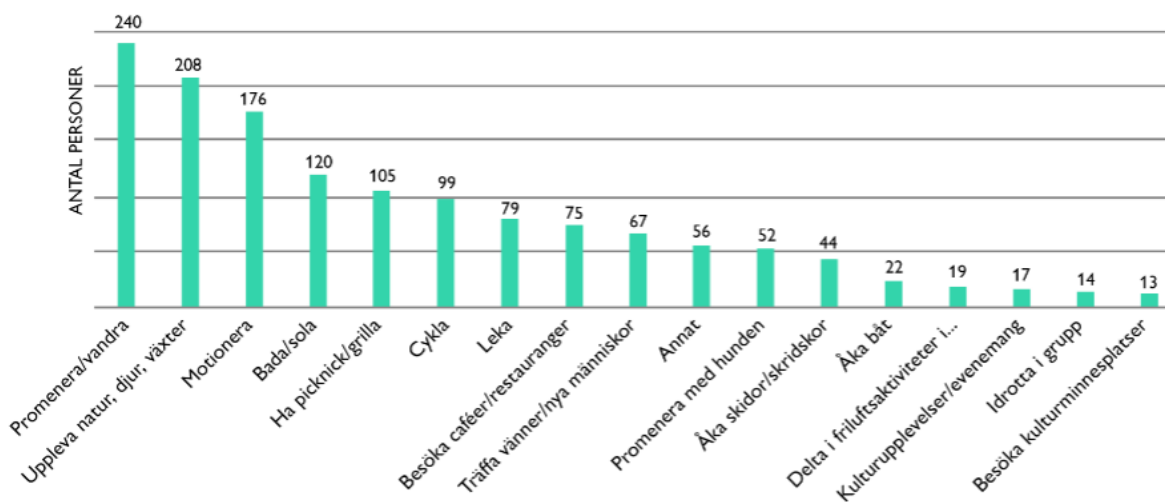

Diagram 3 redovisar vilka aktiviteter som utövas i friluftsområdena.

Vilka aktiviteter som utövas av undersökningsdeltagarna redovisas i diagram 3. De vanligaste aktiviteterna är att promenera/vandra, ett val som troligen kan kombineras med valet uppleva natur, djur och växter och i viss utsträckning även med att motionera. Deltagarna kunde göra flera val.

Undersökningen innehåller också en sammanställning över vilka aktiviteter som utövas i olika geografiska områden. Aktivitetslistan indikerar vilka möjligheter som finns i olika områden, men den kan också spegla vilken kännedom nackaborna har om möjligheterna att utöva olika aktiviteter på olika platser. Några intressanta iakttagelser:

De som söker sig till Gärdesudden gör det i första hand för att ha picknick eller rasta hunden. Platser där skidåkning utövas i högre utsträckning är Nackareservatet, Ramsmora, och Velamsund. I Baggenstäket, Nyckelviken, Svindersvik och Velamsund lockar caféerna. De tre förstnämnda områdena besöks också av nackabor som vill ha kulturupplevelser. Platser som lockar till bad i hög utsträckning är Abborträsk, Långsjön, Rensättra, Strålsjön och Svärdsö. Platser som används för lek är Rensättra, Skuruparken och

Tattby. Områden där de sociala aktiviteterna framhålls som en lockelse – att träffa vänner eller nya människor – är Duvnäs utskog, Ryssbergen och Skarpnäs. Störst bredd i nyttjandet har Erstavik Nackareservatet, Nyckelviken och Velamsund.

2.2.3 Tillgänglighet och trygghet

Vilka transportsätt använder du för att ta dig till dina favoritområden?

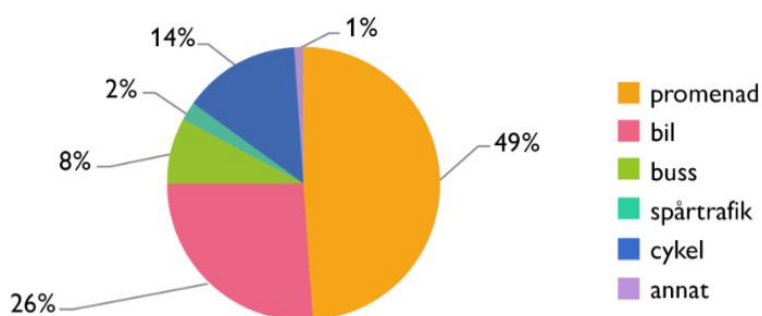

Diagram 4 redovisar vilka transportmedel som används för färden till ett favoritområde.

Även valet av transportmedel för att komma till ett favoritområde pekar mot att närhet är en viktig faktor. Flest, 49 procent uppger att de promenerar till naturområdet de besöker. Näst vanligast är att ta bilen. De som väljer att åka bil till ett friluftsområde förklarar detta med att de allmänna kommunikationerna till olika områden inte är tillräckligt bra. Detta gäller exempelvis i de fall där bussarna inte går hela vägen fram till områdets entré. Tio procent av intervjudeltagarna framför mer generella önskemål om tätare kollektivtrafik till Nackas naturområden.

Det finns troligen socioekonomiska förklaringar till skillnader i användningen av allmänna eller privata transportmedel. De som intervjuades i Orminge, Älta och Saltsjöbaden tog i högre utsträckning bilen till ett fritidsområde, jämfört med de som intervjuades i Fisksätra. Det statistiska underlaget i denna undersökning är inte tillräckligt stort för några långtgående slutledningar, men aktuell forskning visar att socioekonomiska förutsättningar har tydliga konsekvenser för transportmönster.

Överlag är många nöjda med tillgängligheten till sina favoritområden. Drygt fem procent önskar tydligare skyltning intill och inne i områdena. Ungefär lika stor andel önskar större och bättre parkeringsplatser. För vissa områden påtalas att grusbelagda vägar försvårar möjligheterna att ta sig fram med barnvagn, rollator och rullstol.

När det gäller kännedomen om var naturen finns föreslår flera intervjudeltagare att Nacka borde ha en digital app med naturinformation. En sådan finns redan, vilket alla alltså inte känner till. Minst kännedom om Nackas naturområden registrerar undersökningen bland deltagarna i Fisksätra. De som deltog i undersökningen refererade oftare till närliggande grönstråk än till etablerade friluftsområden.

De flesta känner sig trygga i Nackas naturområden. Hellasgården framhålls som ett bra exempel på en trygg och tillgänglig plats. Uppfattningen om vilka faktorer som kan skapa otrygghet skiljer sig åt mellan olika grupper. Lösa hundar, snabbcyklande motionärer, avsaknad av tydliga skyltsystem och brist på sociala samlingspunkter är exempel på faktorer som kan göra många otrygga. Tät och svåröverblickbar trafik vid entréer och parkeringsplatser kan skapa otrygghet bland barnfamiljer. Brist på toaletter och sittplatser är en källa till otrygghet bland äldre.

Kvällstid upplevs områden som är folktomma och saknar belysning som otrygga av framförallt kvinnor. Ryssbergen och Skuruparken är exempel på områden som upplevs som särskilt otrygga efter mörkrets inbrott. Även Strålsjön pekas ut som ett mindre tryggt område, troligen för att några av respondenterna via sociala medier hört talas om någon som blivit jagad på kvällstid. Ingen hade personliga erfarenheter

av detta. Tydligare skyltning, fler parkbänkar, grillplatser, toaletter och lekplatser är förslag till satsningar som enligt medborgarna skulle öka tillgänglighet, trygghet och besöksfrekvens i naturområdena.

2.3 Nationella friluftslivsundersökningar

Ett begränsat antal nackabor har deltagit i medborgarundersökningen. Kompletterande upplysningar om friluftslivsvanor och önskemål kan hämtas från nationella studier. Detta för att lättare kunna värdera hur representativ undersökningen är.

Det finns ett antal olika nationella studier som belyser svenska folkets syn på friluftsliv: hur friluftsliv utövas och vilka faktorer som befrämjar eller kan motverka ett aktivt friluftsliv. Här refereras två rikstäckande undersökningar: Friluftsliv 2014, en elektronisk enkätundersökning bland 8 410 personer mellan 16-84 år genomförd av Naturvårdsverket under 2014 och Fritid 2014-2015, en rapport om svenska folkets fritids- och friluftsliv där data hämtats från Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning av levnadsförhållanden i Sverige perioden 2014-2015 (ULF/SILC). SCB:s undersökning av levnadsförhållanden har genomförts årligen sedan 1975.

2.3.1 Hur utövas friluftsliv?

Enligt Friluftsliv 2014 vistas i stort sett alla i naturen någon gång under året. Allra flest utövar friluftsliv i samband med helger och längre ledigheter. Hälften uppger dessutom att de är ute i naturen ganska eller mycket ofta även på vardagar. Resultaten från SCB:s undersökning pekar i samma riktning: En majoritet av befolkningen är ute i skog och mark minst någon gång varje år. Det finns tydliga skillnader mellan olika grupper. Enligt undersökningen Friluftsliv 2014 utövar kvinnor friluftsliv i högre grad än män. Yngre (16–24 år) och äldre (65–84 år) utövar friluftsliv i högre grad än personer i åldersgrupperna 25–64 år. Exempel på grupper som är mindre benägna att utöva friluftsliv är: personer som har en funktionsnedsättning, personer som saknar högre utbildning, personer som själva eller vars far eller mor växt upp i land utanför Europa och personer som bor i hushåll med lägre inkomster.

Vad människor har för sig i naturen varierar med årstid. Den vanligaste friluftslivsaktiviteten året runt är enligt Friluftsliv 2014 nöjes- och motionspromenader. 86 procent uppger att de tagit en nöjes- eller motionspromenad minst en gång i månaden i genomsnitt över året. I denna grupp finns även hundägare. Drygt 27 procent av deltagarna i Friluftsliv 2014 uppger att de promenerar med sina hundar. Att solbada och bada är annars utpräglade och vanliga sommaraktiviteter, liksom att ha picknick och grilla i naturen. Pulkaåkning och skidåkning är populära vinteraktiviteter.

Av de sju friluftslivsaktiviteter som kartlagts i SCB:s undersökning engagerar fiske och båtliv flest, 37 procent av befolkningen. Var femte person, runt 20 procent, vandrar på vandringsleder. Vintertid åker nästan lika många längdskidor eller skridskor. Skridskoåkning lockar fler yngre (16-19 år), medan längdskidåkning utövas av människor i ett brett åldersspann.

Ett stort intresse för att motionera utomhus redovisas också i SCB:s undersökning. I genomsnitt idrottade eller motionerade 76 procent av kvinnorna och 73 procent av männen utomhus minst en gång om året. Trendmässigt finns en tydlig ökning av utomhusidrottandet. Jogging är den vanligaste motionsformen.

Unga är de som idrottar utomhus i störst utsträckning. De som idrottar ute ofta är också oftare ute i skog och mark.

2.1– 2.3 NULÄGE I SAMMANFATTNING

Resultaten från medborgarundersökningen tyder på att nackaborna anser att tillgången till, och tillgänglighet och trygghet i friluftsområdena i allmänhet är god. Friluftsområden i angränsande kommuner utnyttjas av nackabor som bor i närheten. Att ha nära till ett friluftsområde är alltså betydelsefullt, vilket också framgår av de nationella friluftsstudierna: Brist på tid uppges som det vanligaste hindret för att utöva friluftsaktiviteter. Också i övrigt sammanfaller redovisade friluftsvanor, aktiviteter och andra preferenser i stor utsträckning mellan besökarundersökningen i Nyckelviken, medborgarundersökningen och nationella undersökningar. När det gäller aktiviteter lyfter de nationella undersökningarna även fram ett stort intresse för fiske, kanotpaddling och pulkaåkning

Promenader för motion eller naturupplevelser är de vanligaste vardagsaktiviteterna och de utövas i alla friluftsområden. Andra populära aktiviteter är att bada/sola, ha picknick/grilla, cykla, åka skidor och skridskor och leka i naturen. Här finns det skillnader: en del aktiviteter utövas framförallt i vissa friluftsområden. Både medborgarundersökningen och besökarundersökningen i Nyckelviken visar att olika målgrupper önskar att nyttja och faktiskt utnyttjar olika områden för olika aktiviteter

IDENTIFIERADE BEHOV/BRISTER/KONFLIKTER

De nationella studierna ger exempel på grupper som är mindre benägna att utöva friluftsliv: personer som har en funktionsnedsättning, personer som saknar högre utbildning, personer som själva eller vars far eller mor växt upp i land utanför Europa och personer som bor i hushåll med lägre inkomster (under 400 000 kr per månad före skatt). Riktade insatser kan därför behövas för att i högre utsträckning engagera dessa grupper i friluftsliv.

Lösa hundar, snabbcyklande motionärer, avsaknad av tydliga skyltsystem och brist på sociala samlingspunkter är exempel på faktorer som kan få många att känna sig otrygga. Ryssbergen, Skuruparken och Strålsjön är platser som upplevs som mindre trygga av framförallt kvinnor efter mörkrets inbrott.

Grusbelagda vägar försvårar möjligheterna att ta sig fram med barnvagn, rollator och rullstol. Tät och svåröverblickbar trafik vid entréer och parkeringsplatser kan skapa otrygghet bland barnfamiljer. Brist på toaletter och sittplatser skapar otrygghet bland äldre.

Vissa friluftsaktiviteter utövas oftare i några av friluftsområdena, en följd av skillnader i naturförutsättningar och tillgång till arrangemang/anläggningar som krävs för att utöva vissa aktiviteter. Genom att förtydliga de olika friluftsområdenas särdrag och funktion kan det bli lättare för nackaborna att hitta fram till de friluftsområden som erbjuder önskade aktiviteter och för politikerna att fatta beslut om var satsningar ska göras. Besökarundersökningarna kan ge vägledning.

3. Engagemang och samverkan

3.1 Enkäter och dialog med föreningslivet

Föreningslivet har en central betydelse för friluftslivet i Nacka kommun. Under arbetet med friluftsplanen har träffar genomförts med ett urval av föreningar. Detta för att skapa dialog och identifiera väsentliga behov och samverkansområden. Totalt deltog närmare tjugotalet föreningar och förbund. De fick under träffarna möjlighet att redovisa egna behov och önskemål, samt beskriva hur de använder Nackas friluftsområden.

Träffarna visar att det finns ett stort ideellt engagemang för friluftslivet i Nacka kommun. Exempel på aktiviteter som arrangeras av föreningar är guidade turer, utbildningar, motionslopp och prova-på aktiviteter av olika slag. Över lag anser föreningarna att det finns en god tillgång till naturområden där det

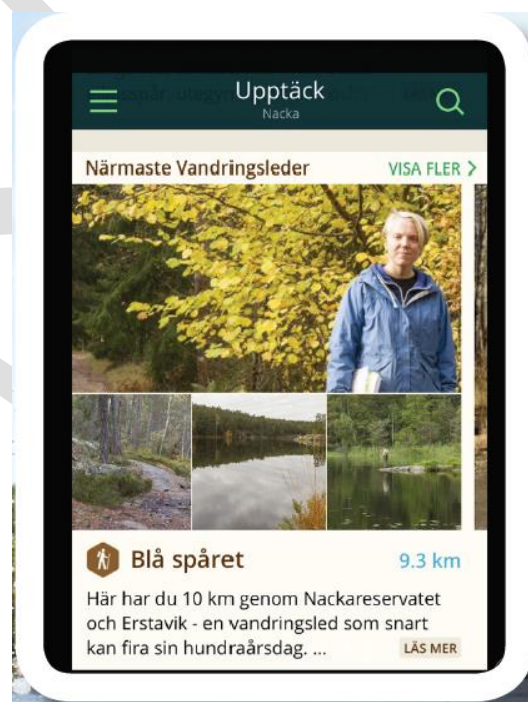
finns möjlighet till naturnära friluftaktiviteter. Men bra kan bli bättre och ett antal förslag för att öka tillgängligheten presenterades.

Många av friluftorganisationerna har knappa ekonomiska resurser. Detta skapar svårigheter med att rekrytera och utbilda ledare, sprida kunskap om föreningarnas verksamhet, genomföra större arrangemang/aktiviteter och i vissa fall också med att underhålla lokaler eller andra fysiska resurser föreningarna behöver för att kunna utöva sina aktiviteter.

Som regelverken ser ut idag är det i första hand idrottsföreningar med inriktning på breddidrotter för barn och ungdomar som kan få del av de kommunala föreningsbidragen. Friluftorganisationerna önskar en översyn av bidragssystemet så att det kan bli möjligt även för dem att ansöka om bidrag, exempelvis för att utbilda ledare och för att rusta upp eller utveckla fasta anläggningar som krävs för verksamheten (fiskebryggor, vindskydd, eldplatser, med mera).

Friluftorganisationerna lämnade också flera förslag till kommunikationslösningar som kan göra det lättare för dem att nå ut med information om aktiviteter och verksamhet, både till befintliga, men också till nya målgrupper. Följande förslag har väckts:

- Tillgång till en elektronisk almanacka eller anslagstavla på kommunens hemsida där föreningarna kan annonsera sina kalenderbundna aktiviteter.
- Möjlighet att komplettera Naturkartan med information föreningarna utvecklat eller äger, exempelvis med orienteringskartor eller uppgifter om anläggningar som underlättar för fiske.
- Informationskarta om friluftsområdena placerad i Nacka centrum och gärna också i övriga kommundelar/Nackas olika centrumområden.
- Särskilda annonsplank för affischering i samtliga kommundelar och gärna också i Nackas olika centrumområden/större bostadsområden.
- En genomgång av, och vid behov komplettering av, skyltningen i samtliga friluftsområden för att förbättra tillgängligheten och öka upplevelsen av trygghet.
- Regelbunden uppföljning av hur informationen om kommunens naturområden når ut, för att identifiera om det finns behov av kompletterande aktiviteter.

Föreningarna lyfte också fram att det finns behov av ett forum där föreningslivet på regelbunden basis kan möta kommunen för dialog och långsiktig planering. Ett förslag som lämnades var att utvidga naturvårdsrådets verksamhet genom att lägga till friluftfrågor och även låta friluftorganisationer ingå i rådet. Nacka växer, i framtiden kommer det finnas ett ökande behov av att diskutera åtgärder för att se till så att olika naturområden nyttjas på ett hållbart sätt.

Föreningslivet önskar också att kommunen ska tydliggöra hur den kommunala organisationen och handläggningen av friluftfrågor ser ut. Detta för att föreningarna lättare ska kunna hitta fram till rätt handläggare/rätt instans för olika frågor. Många frågor av praktisk karaktär kan snabbt kommuniceras om förvaltarna i av de olika friluftsområdena blir mer synliga och tillgängliga.

Särskilda aktiviteter kan gemensamt genomföras under en speciell dag som infaller ett bestämt datum varje år.

Under träffarna lämnade föreningarna också ett antal förslag på aktiviteter och åtgärder som kan locka ut fler i Nackas fina friluftsområden. Några exempel:

- Inrätta särskilda platser för att utöva naturparkour, cykla mountainbike, klättra i berg, paddla kanot.
- Utveckla satsningen på leder för långfärdsskridskor genom åtgärder som kan förbättra iskvaliteten.
- Utveckla tillgängligheten för insjöfiske genom skyltning, bryggor och spänger.

3.1 NULÄGE I SAMMANFATTNING

Många ideella organisationer i Nacka bidrar aktivt till att skapa förutsättningar för ett innehållsrikt friluftsutövande. Överlag uppfattar föreningarna att det finns en god tillgång till friluftsområden i Nacka kommun. Tillgängligheten och möjligheten att utöva olika aktiviteter kan förbättras och föreningarna har lämnat flera konkreta åtgärdsförslag.

Föreningarna har även lämnat förslag till hur nackaborna i högre utsträckning skulle kunna involveras i skötsel och utveckling av Nackas natur- och friluftsområden.

IDENTIFIERADE BEHOV/BRISTER/KONFLIKTER

Brist på ekonomiska resurser, vilket i sin tur skapar problem med att rekrytera och utbilda ledare, underhålla egna anläggningar och sprida information om aktiviteter och verksamhet är problem som är gemensamma för de ideella organisationer som arbetar med friluftsliv.

Föreningarna saknar också ett forum för dialog och långsiktig planering tillsammans med kommunen och upplever att det är svårt att veta vem i kommunen som ansvarar för/handlägger olika typer av frågor med friluftsanslutning. De som förvaltar reservaten upplevs som mindre tillgängliga/synliga.

Föreningarna har lämnat flera konkreta förslag till hur dessa brister skulle kunna åtgärdas.

Mer detaljerade förslag till åtgärder lämnades också för flera olika friluftsområden. Dessa har inlemmats i Del III 1.3 Åtgärdsförslag för att utveckla aktiviteter och tillgänglighet.

3.2 Mellankommunal samverkan

Kommungränser är administrativa gränser. I princip saknar de betydelse för friluftsutövaren, men kan komma att få betydelse om varje kommun begränsar insatser och kommunikation om friluftsområden inom den egna kommunens gränser. Kartor eller vandringsleder som slutar vid kommungränser begränsar eller försvårar för friluftslivet. De regionala sambanden har stor betydelse, både för att bevara och utveckla naturvärden, men även för att upprätthålla viktiga rekreativa värden över kommungränser. Behovet av samordning kommer att öka i betydelse när regionen växer, inte minst för att nyttjandet av natur- och friluftsområden ska bli hållbar. Viktiga gemensamma uppdrag är att upprätthålla tillgängligheten, förmedla kommunövergripande information till olika målgrupper. Att samarbeta är kostnadseffektivt och det finns redan i dag flera goda exempel på samverkan kring friluftsförslag.

Naturkartan är ett bra exempel, liksom den samverkan som sker för att genomföra och sprida information om aktiviteter avsedda för personer med funktionsvariationer.

Inom ramen för arbetet med friluftsplenen har träffar med grannkommunerna genomförts. Flera viktiga områden för samverkan har identifierats, liksom behoven av regelbundna möten för att utveckla samarbetet. Även Värmdö kommun och Stockholms stad har för avsikt att ta fram friluftsplener, vilket kan underlätta det framtida samarbetet.

Nedan följer några exempel på identifierade samverkansområden:

Sambanden i Tyrestakilen bryts av bebyggelse vid passagen mellan Nacka och Tyresö kommungräns. Här passerar Sörmlandsleden. Tyresö och Nacka kommuner kan i samverkan med föreningen Sörmlandsleden stärka Sörmlandsledens kopplingar och kvalitet genom kommunerna.

Tillsammans med Värmdö kommun finns ett behov av att ta fram information om och en gemensam karta för Booleden och Värmdöleden. Dessa leder möts vid kommungränsen. Även en ridled med passage över kommungränsen skulle kunna skapas i samverkan.

Ett annat gemensamt projekt som identifierats är restaurering av våtmarken Koviksmosse tillsammans med markägarna Suez och stora Kovik, Länsstyrelsen och Värmdö och Nacka kommun. En sådan restaurering kan bland annat resultera i ett attraktivt besöksmål för friluftslivet och nya vandringmöjligheter.

Stockholms stads motionsspår och vandringsleder i Nackareservatet kan på ett bättre sätt kopplas ihop med de spår och leder Nacka kommun förvaltar på Erstavik. I dag är kvaliteten på dessa ojämn och helhetsinformationen för motionsslingor och vandringsleder som löper såväl genom Nackareservatet och Erstavik är bristfällig.

3.2 NULÄGE I SAMMANFATTNING

Den regionala planeringen och Nackas översiktsplan identifierar behoven av mellankommunal samverkan för att upprätthålla viktiga friluftsvärden med hjälp av den fysiska planeringen. Att mellankommunal samverkan kan bidra till att stärka och utveckla friluftsvärdena på ett effektivt sätt är också en vedertaget, det finns flera goda exempel på etablerade samarbeten.

IDENTIFIERADE BEHOV/BRISTER/KONFLIKTER

Etablerade rutiner/forum för regelbundna samråd med grannkommunerna saknas för närvarande. Det finns behov av att upprätta friluftskartor som sträcker sig över kommungränserna.

4. Hållbarhet

Möjligheterna att utöva friluftsliv i Nacka kommun förutsätter att det finns tillgång till natur med värdefulla upplevelsevärden. Sammantaget krävs att det finns tillgång till ett varierat utbud av naturtyper med ett rikt växt- och djurliv som upplevs som tysta och orörda, eller vackra och varierade, gärna med möjlighet till utsikt/utblickar. Öppna landskap ska upplevas som levande och gärna erbjuda tillgång till kulturhistoriskt intressanta element.

Dessa värden kan bara upprätthållas om det finns fungerande ekosystem. Olika former av skötsel/kulturpåverkan kan bidra till att forma och utveckla ekosystemen, medan exploatering, miljöstörningar, hård belastning eller oaktsam vistelse i naturen kan äventyra ekosystemens funktion och därmed möjligheterna att få rika friluftsupplevelser.

Friluftsplans ambition är att en hållbar tillgång till attraktiva friluftsområden ska upprätthållas med hjälp av kunskap. Nackas styrmodell bygger på att det finns ett förtroende för nackabornas

förmåga och vilja att ta eget ansvar. Om nackaborna; enskilda, grupper, föreningar och entreprenörer har goda kunskaper om natur och ekosystemtjänster ökar allas förmåga att bidra till att upprätthålla de natur- och friluftsvärden som finns i kommunen. Med goda kunskaper i den kommunala verksamheten kan skötselåtgärder och fysisk planering skötas på ett sätt som stärker ekosystemen, identifierar störningar och förebygger potentiella hot.

De medborgarundersökningar som genomförts visar att nackabornas kännedom om allemansrätten, naturvärden och friluftsvärden varierar. Sämst verkar kunskaperna vara hos befolkningen i Fisksätra-Saltsjöbaden. En delförklaring kan vara att en högre andel nyanlända svenskar är bosatta här. Grupper som saknar eller har mindre goda kunskaper i svenska har låg tillgång till information om Nackas natur- och friluftsområden eftersom informationen huvudsakligen finns tillgänglig på svenska. Förförståelsen för de möjligheter till rekreation som erbjuds i Sverige, bland annat med stöd av allemansrätten, kan också vara lägre bland människor som nyligen flyttat in från andra länder.

Nacka kommun har en god kännedom om var naturen finns och hur den är sammansatt, vilket framgår av avsnitt 1, sid 15 ff. Kännedomen om hur och i vilken utsträckning de olika friluftsområdena utnyttjas är sämre, en brist Nacka kommun nu försöker åtgärda genom stora besökarundersökningar i Velamsund och Nyckelviken. Västra Sicklaön är den plats där en stor del av Nackas kommande bebyggelseutveckling kommer att ske. Tänkt utveckling redovisas i strukturplanen för Nacka stad och innebär en kraftig befolkningstillväxt. Det innebär i sin tur att Nyckelviken och övriga friluftsområden på Sicklaön i framtiden kommer att nyttjas av betydligt fler människor. Med tanke på tillväxten i hela

4. NULÄGE I SAMMANFATTNING

Nacka kommun har en god kännedom om var naturen finns. Kännedomen hos allmänheten varierar.

IDENTIFIERADE BEHOV/BRISTER/KONFLIKTER

Nacka kommun saknar uppföljning och utvärdering av besöksstryck och belastning i olika friluftsområden. Möjligheterna att få kännedom om svensk natur, allemansrätten och förutsättningarna för att utöva friluftsliv i Nacka kommun är begränsade för grupper som saknar eller har mindre goda kunskaper i svenska språket och/eller saknar tillgång till digitala informationskanaler.

Storstockholmsregionen är det sannolikt att besöksstrycket kommer att öka i samtliga större friluftsområden.

5. Nuläget och behov i relation till mål – en sammanfattning

Här följer en sammanfattning av nuläge och identifierade brister och behov i förhållande till friluftsplansens fyra mål.

1. Tillgänglig, attraktiv natur för alla

I Nacka kommun som helhet finns god tillgång till natur med höga natur- och rekreationsvärden. Det uppskattas av nackaborna. Områdena är också långsiktigt tillgängliga: stora arealer är skyddade som naturreservat och i översiktsplaneringen finns en tydlig ambition att bevara och utveckla befintliga, gröna strukturer.

Utbudet av friluftaktiviteter är också stort, inte minst tack vare föreningslivets insatser. Det stora ideella engagemanget visar att det finns en god potential för fortsatt utveckling. Nulägesanalysen visar samtidigt att alla inte har samma möjligheter att utnyttja naturen och utöva friluftsliv. Det finns behov av särskilda insatser för:

- Människor med funktionsvariationer
- Människor med begränsad tillgång till information om var naturområdena finns och vad man kan göra där.

- Socio-ekonomiskt utsatta grupper.
- Skolor och förskolor

I det stora hela upplevs Nackas friluftsområden som trygga. Lösa hundar, snabbcyklande motionärer, avsaknad av tydliga skyltsystem och brist på sociala samlingspunkter är exempel på faktorer som kan få många att känna sig otrygga. På en övergripande nivå finns behov av insatser för att:

- se över och rusta upp befintliga skyltsystem – informationstavlor, vägvisning och skyltning av ledssystem.
- skapa attraktiva och lättillgängliga målpunkter

Tät och svåröverblickbar trafik vid entréer och parkeringsplatser kan skapa otrygghet bland barnfamiljer och brist på toaletter och sittplatser är en källa till otrygghet bland äldre.

Den övergripande informationen om natur och friluftsområden förmedlas i digitala kanaler. Medborgarundersökningen indikerar att Nackabornas kännedom om och användning av dessa kanaler är begränsad. Det finns därför behov av att på en övergripande nivå analysera den faktiska räckvidden och utveckla strategier och kanaler för att få ett bredare genomslag för denna kommunikation. Det finns behov av särskilda insatser för

- Människor med funktionsvariationer
- Människor med begränsade kunskaper i svenska språket
- Socio-ekonomiskt utsatta grupper med begränsad tillgång till digitala kommunikationskanaler

2. Tätortsnära friluftsområden för alla

Nära tillgång till friluftsområden har stor betydelse för människors benägenhet att utöva friluftsliv, det visar både nationella studier och den medborgarundersökning som genomförts under arbetet med friluftsplanen. Lågt räknat saknar 30 procent av nackaborna tillgång till ett friluftsområde inom ett avstånd på 1 kilometer från bostaden. Närhetsfaktorn är sämst tillgodosedd för invånarna på Sicklaön och bäst för invånarna i Boo. Det finns behov av att undersöka

- I vilken utsträckning nya entrépunkter eller en utveckling av allmänna kommunikationer kan bidra till att fler nackabor får tillgång till ett friluftsområde inom 1 km eller på 15 minuters avstånd från bostaden.

3. Stärkt engagemang och samverkan

Många ideella organisationer i Nacka bidrar aktivt till att skapa förutsättningar för ett innehållsrikt friluftsliv. Det finns många förslag till hur aktivitetsutbudet kan utvecklas. Faktorer som hämmar utvecklingsarbetet är brist på ekonomiska resurser, brist på kanaler för att förmedla information om aktuella aktiviteter och lämpliga forum för dialog och långsiktig planering. Det finns därför behov av att

- Tillgängliggöra kanaler för samordning av det aktivitetsutbud föreningarna erbjuder
- Utveckla forum för samverkan mellan kommunen och olika friluftsanslagstagare och tydliggöra fördelningen av ansvar inom de kommunala verksamheterna
- Vidga friluftsanslagstagarnas möjligheter att ansöka om kommunala bidrag

4. Hållbarhet genom kunskap

Nacka kommun har god kännedom om var naturen finns och hur den är sammansatt. Däremot saknas i nuläget detaljerad kännedom om hur och i vilken utsträckning de olika friluftsområdena utnyttjas. Det begränsar i sin tur möjligheterna att följa upp och möta potentiellt negativa effekter av en alltför hård belastning.

- Nackabornas kännedom om allemansrätten, naturvärden och friluftsvärden varierar. Sämst verkar kunskaperna vara hos befolkningen i Fisksätra-Saltsjöbaden.
- Utveckla metoder för att följa och utvärdera besöksstryck och belastning i olika friluftsområden
- Utveckla kanaler för att kommunicera kännedom om svensk natur, allemansrätten och viktiga hänsynsregler på språk som är vanligt förekommande i Nacka

III Förslag till ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER

Nulägesanalysen identifierar ett antal behov/brister/konflikter i förhållande till friluftsplansens mål. Nedan följer förslag till åtgärder och aktiviteter som kan utveckla friluftslivet i Nacka kommun i överensstämmelse med målen.

Åtgärdsförslagen är inte beslutade. Däremot är de prioriterade för att det ska vara lättare att ta ett politiskt beslut om vilka åtgärder som ska genomföras och när i tid de ska genomföras. I samband med det årliga budgetarbetet tas beslut om vilka åtgärder som ska genomföras. En tjänsteman under ansvarig nämnd utses till projektledare och svarar för att åtgärden genomförs.

Friluftsplänen är ett levande dokument och bör revideras kontinuerligt. Förslagsvis vart tredje år. Åtgärds- och aktivitetslistan kommer efter hand att kompletteras, dels med förslag som redan lämnats, men ännu inte förts in i listan, och dels med helt nya åtgärdsförslag. Stor hänsyn har, och kommer att tas till förslag som kommer in via dialoger med olika aktörer: föreningar, verksamheter, markägare och nackabor.

Åtgärdsförslagen redovisas i tre avdelningar: 1.1 Åtgärdsförslag för en effektivare organisation, 1.2 Åtgärdsförslag för att förbättra kommunikationen och 1.3 Åtgärdsförslag för att utveckla aktiviteter och tillgänglighet. Åtgärdernas prioriteringsordning redovisas i en 3-gradig skala. Åtgärder i kategori 1 bedöms som mycket angelägna och bör genomföras snarast, medan åtgärder i kategori 3 är angelägna men tidsmässigt inte lika akuta.

1.1 Åtgärdsförslag för en effektivare organisation

FÖRSLAG 1. Etablera **ett forum för regelbundna dialoger** och överläggningar mellan friluftslivs- och naturvårdsorganisationer samt politiker och tjänsteperson från NTN och FRN.

Motiv: Ett viktigt mål för friluftsplänen är att friluftslivet utvecklas i samverkan med olika aktörer. Möjligheten till inflytande är ett viktigt riktmärke för utvecklingen i Nacka. Föreningslivet har påtalat att det finns behov av ett särskilt forum där arbetet med friluftslivsfrågor kan dryftas. Ett särskilt forum för dialog och samverkan bidrar till att detta sker.

Natur- och trafiknämnden har idag ett Naturvårdsråd enligt §3 Natur- och trafiknämndens reglemente. Naturvård och friluftsliv är starkt kopplade till varandra och beskrivs oftast tillsammans av myndigheter och föreningar. Friluftslivet har även en stark koppling till folkhälsoperspektivet. Flera av Nackas friluftsföreningar saknas i rådet. Genom att ta ett samlat grepp om naturvård- och friluftslivsfrågorna (detta inbegriper all naturmark, rinnande vatten, sjöar och kust) kan Naturvårdsrådet utvecklas. Genom att förtroendevalda ledamöter från båda nämnderna FRN och NTN har ett gemensamt ansvar för denna nya organisation stärks medborgarinflytandet för natur och friluftsliv och kommunen får enklare att ta del av föreningarnas kunskap och erfarenheter.

Berörda nämnder: NTN och FRN

Prioritet: 2

Ytterligare utredningsbehov/anvisningar: Ett förslag på organisation tas fram för beslut i NTN och FRN.

Berörda mål: 3.

FÖRSLAG 2. Etablera en **intern kommunal samverkansgrupp för friluftslivsfrågor**.

Motiv: Att utveckla friluftslivet för alla Nackabor kräver att flera processer är med i arbetet. En politiskt beslutad samverkansgrupp stärker det interna arbetet med friluftslivsfrågor och säkerställer att olika målgruppers intressen tas tillvara. Den kan också bidra till att det blir lättare för nackaborna att få vägledning om vart de ska vända sig med olika frågor.

Berörda nämnder: NTN och FRN

Prioritet: 2

Ytterligare utredningsbehov/anvisningar: Ett förslag till beslut om en intern samverkansgrupp tas fram. Gruppen kan bestå av tjänsteperson som arbetar under berörda nämnder, förslagsvis arbets- och företagsnämnden, fritidsnämnden, natur- och trafiknämnden, utbildningsnämnden och äldrenämnden. En sådan grupp kan:

- Fungera som en garant för att medborgare, föreningar och andra aktörer ska få tydlig och relevant information om friluftsförhållanden.
- Säkerställa så att olika målgruppers intressen inom friluftsliv tas tillvara.
- De olika processerna kan ta stöd av gruppen för att genomföra egna insatser.
- Ansvara för utvärdering av hur friluftsplansens mål uppfylls.

Berörda mål: 3 och i viss utsträckning även 1.

FÖRSLAG 3. Se över **friluftsförhållandenas möjligheter att söka bidrag** och tydliggöra vilken nämnd som ansvar för olika bidrag.

Motiv: Nackas friluftsförhållanden har små ekonomiska resurser och upplever det som särskilt problematiskt att rekrytera och utbilda nya ledare, samt etablera och underhålla egna, fasta friluftsanläggningar såsom att sköta skid- och vandringsleder. De ideella förhållandena efterlyser möjligheter att - och söka bidrag för detta och också tydlig information om vilken nämnd som fördelar olika bidrag.

Berörda nämnder: NTN, FRN och AFN

Prioritet: 1

Ytterligare utredningsbehov/anvisningar: Följande föreslås:

- Ta fram ramar för hur stöd för drift av anläggningar (skidspårning mm) kan flyttas till NTN.
- FRN inrättar ett öronmärkt, särskilt verksamhetsstöd som kan sökas av föreningar för friluftsförhållanden som riktar sig till en bred målgrupp, exempelvis guidade vandringar och skridskodagar riktade mot olika målgrupper.
- Det behöver förtydligas hur Arbets- och företagsnämnden fördelar integrationsbidrag till friluftsförhållanden för inkludering.
- En gemensam tjänsteskrivelse upprättas för beslut i NTN och FRN för att tydliggöra hur förhållanden fungerar.

Berörda mål: 3 och i viss utsträckning även 1 och 2.

Förslag 4. Metoder att följa upp friluftslivet

Motiv: Kommunen har genomfört besökarundersökningar i ett flertal naturområden. Erfarenheten från dessa undersökningar kan ligga till grund för framtida metoder och verktyg för att följa upp verksamheten bland annat med hjälp av nyckeltal.

Utvärdering av verksamheten syftar till att: öka värdet av upplevelsen för de som besöker kommunens friluftsområden, anpassa skötseln av områdena för friluftslivet och att genomföra jämförelser med andra områden och kommuner.

Prioritet: 1

Ansvar genomförande: NTN

Ytterligare utredningsbehov/anvisningar: Ett förslag på framtida nyckeltal och planering av återkommande besökarundersökningar tas fram. Uppföljning bör ske i alla reservat.

Berörda mål: 4

1.2 Åtgärdsförslag för att förbättra kommunikationen

FÖRSLAG 5. Ta fram en **kommunikationsplanering** för hur fastställda målgrupper ska få ökad kännedom om möjligheterna med Nackas natur och friluftsliv. Det övergripande målet med kommunikationen är att bidra till att Nackaborna kan och vill utöva friluftsliv samt bidra till att friluftsområdena används på ett långsiktigt hållbart sätt.

Motiv: Nulägesanalysen visar att nackaborna i mindre utsträckning än förväntat använder sig av etablerade, digitala kanaler för att ta till sig information om natur och friluftsliv. Informationen är inte tillgänglig för grupper med begränsad tillgång till digitala kanaler och/eller bristfälliga kunskaper i svenska.

Berörda nämnder: NTN och FRN

Prioritet: 1

Ytterligare anvisningar och utredningsbehov: Tillgången till, och faktisk räckvidd för aktuell kommunikation om Nackas natur, friluftsområden och hänsynsregler behöver analyseras som underlag för strategiska beslut. Analysen ska omfatta den kommunikation som sker i olika kanaler, exempelvis webb, sociala medier och trycksaker, men även tillgången till information i offentliga miljöer, exempelvis köpcentrum och bibliotek. Tillgången till, och behov av information på olika språk och för grupper som inte har tillgång till digitala kanaler bör särskilt utvärderas; strategin kan ta hänsyn till olika målgruppers behov (kanaler, språk, nivå, format). Åtgärdsförslagen 6-7 kan integreras i planen. Andra åtgärdsförslag som kan övervägas är att utveckla naturkartan i samverkan med föreningarna och att genomföra riktade aktiviteter som ökar nackabornas kunskap om naturen, allemansrätten, vissa reservatsföreskrifter etcetera.

Berörda mål: 1, 4

FÖRSLAG 6: Skapa tydlig och enhetlig **vägvisning till näraliggande friluftsområden** från Nackas centrumbildningar och större bostadsområden.

Motiv: Besökarundersökningar visar att människor ofta hittat till ett naturområde genom att "de råkat promenera in". Skyltar och pilar i bostadsområden och köpcentrum kan peka ut och visa hur man tar sig till friluftsområdet som ligger i närheten. På detta sätt går det att effektivt nå ut med information nära nackaborna, och även till dem som saknar tillgång till digitala redskap. Informationen kan, där det finns behov, översättas till andra språk än svenska.

Berörda nämnder: NTN

Prioritet: 2

Ytterligare anvisningar och utredningsbehov: Underlag tas fram med hjälp av en utredning som ska identifiera lämpliga platser för vägvisning och ge förslag till en enhetlig visuell profil. Utredningsarbetet bör ske i samverka med planenheten. Ett 50-tal platser kan vara aktuella.

Berörda mål: 1 och 2

FÖRSLAG 7. Etablera en **öppen friluftskalender** som är väl synlig på Nackas officiella webbplats. Även föreningslivet och andra aktörer får möjlighet att publicera sina aktiviteter i kalendern.

Motiv: Syftet är att lyfta fram vilka aktiviteter som finns och skapa synergier. Föreningslivet har framfört önskemål om en gemensam kanal för att kommunicera information friluftaktiviteter. Förslaget möter detta behov och ökar möjligheterna för nackaborna att hitta fram till och ta del av olika

friluftaktiviteter. Det finns redan beslut om att ta fram en kalender för arrangemang i Velamsunds- och Nyckelvikens naturreservat (KSAU § 164).

Berörda nämnder: FRN

Prioritet: 2

Berörda mål: 1 och 3.

FÖRSLAG 8. Etablera "årets friluftsdag".

Motiv: I föreningsdialogen lämnas förslag på en särskild dag för att samla nackabor, ideella organisationer, tjänsteperson och politiker kring gemensamma aktiviteter i Nackas olika friluftsområden. Detta för att öka kännedomen om och att öka Nackabornas delaktighet i utvecklingen av friluftsområdena.

Berörda nämnder: NTN eller FRN

Prioritet: 2

Ytterligare utredningsbehov/anvisningar: Ett förslag tas fram i samverkan mellan kommunens samverkansgrupp och de ideella föreningarna. Datum och inriktning beslutas vid nämndsammanträden i januari varje år. Året friluftsdag dag kan exempelvis genomföras i olika naturområden olika år eller i samband med att ett nytt reservat vunnit laga kraft.

Berörda mål: 3 och 4.

FÖRSLAG 9: Uppdatera och förbättra **vägvisnings-, informationsskyltar och ledmarkeringar** i de friluftsområden Nacka kommun förvaltar. Budgeterade medel för att vidta åtgärder på kommunal mark i ett nytt reservat bör kunna nyttjas direkt efter att kommunfullmäktige fattat beslut om reservatsbildningen. Oavsett om reservatet överklagas eller ej.

Motiv: Önskemål om dessa förbättringar har kommit fram i medborgarundersökningen och föreningsdialogen. Tillgång till tydlig information och skyltning ökar tryggheten i friluftsområdena. Då skyltningen inte är enhetlig och saknas i många områden och är detta en prioriterad åtgärd. Även vid iståndsättning av reservaten kan detta prioriteras genom att mark som är kommunens iståndsätts innan reservatet vunnit laga kraft.

Berörda nämnder: NTN

Prioritet: 1

Ytterligare anvisningar/utredningsbehov: De förslag som kommit fram i friluftsplansens medborgarundersökningar och föreningsdialoger tas tillvara vid genomförandet. Platsen för alla friluftsanläggningar registreras i kommunens intern-GIS.

Berörda mål: 1 och 3

1.3 Åtgärdsförslag för att utveckla aktiviteter och tillgänglighet

FÖRSLAG 10. Skapa **skolskogar och samlingsplatser** med vindskydd och liknande anläggningar i samverkan med förskolor och skolor. Skolorna i Älta ges möjlighet att ta del av **naturskoleaktiviteter** i sitt närområde.

Motiv: Förskolor och skolor redovisar att enklare anläggningar på ett betydelsefullt sätt kan förbättra möjligheterna att bedriva undervisning utomhus. Här kan eleverna samlas eller lägga sina väskor när det regnar. Att ansvara för en alldeles egen skog kan öka barnens engagemang och ansvarskänsla.

Forskningsstudier visar att friluftsvanor som etableras i ungdomen ofta består högt upp i åldrarna och förskolor och skolor har en stor betydelse för möjligheterna att tidigt att väcka intresse för och vana vid att vistas i naturen. Barn- och unga erbjuds på detta sätt likställda möjligheter, oavsett familjesituation. Det har visat sig att skolor i Älta har lång färdväg till nuvarande naturskola i Velamsund.

Berörda nämnder: NTN

Prioritet: 1

Ytterligare utredningsbehov/anvisningar: Föreslagna samlingsplatser samt att en plan för etablering av skolskogar tas fram i dialog med skolorna. En utredning tas fram om hur skolorna runt Älta ska ges möjlighet att i närområdet ta del av naturskoleaktiviteter. Exempel på möjliga lösningar är att inrätta en ambulerande naturskola eller att utveckla Skogshyddan i Erstavik som pedagogiskt besöksmål för skolor. (Här finns redan investeringsmedel för en informationscentral).

Berörda mål: 1, 3 och 4.

FÖRSLAG 11. En särskild satsning på tillgänglighet för personer med funktionsvariation genomförs i Nyckelviken och Velamsund. Satsningen kallas **Funkis i Nyckelviken och Velamsund**.

Motiv: Nulägesanalysen visar att människor med funktionsvariationer saknar jämställda möjligheter att utöva friluftsliv i Nacka kommun. Denna satsning koncentreras till Nyckelviken och Velamsund för att det ska bli lätt att kommunicera var det finns områden med särskilda anpassningar. Funkis skapar möjlighet att pröva och tillämpa kunskap och nya tekniker för att öka olika gruppers möjligheter att utöva friluftsliv.

Berörda nämnder: NTN

Prioritet: 1

Ytterligare utredningsbehov/anvisningar: En utredning och förslag på åtgärder tas fram för beslut i NTN.

Berörda mål: 1.

FÖRSLAG 12. Utveckla system och verktyg som gör det möjligt att erbjuda nackabor tillgång till ett **friluftsområde inom 1 000 meter från bostaden eller på 15 minuters avstånd** från bostaden med hjälp av allmänna transportmedel.

Motiv: Närhetsfaktorn har stor betydelse för människors benägenhet att utöva friluftsliv, och är ett viktigt målområde för friluftsplänen. I genomsnitt saknar 30–40 procent av nackaborna tillgång till ett friluftsområde inom 1 000 meter från bostaden.

Berörda nämnder: NTN

Prioritet: 1

Ytterligare utredningsbehov/anvisningar: Ta fram en plan för hur nya entréer, stigar eller allmänna färdmedel till friluftsområdena kan ge fler nackabor tillgång till ett friluftsområde inom 1 000 meter från bostaden eller på 15 minuters avstånd.

Berörda mål: 2

FÖRSLAG 13. Ta fram en **policy för hur hundar ska hanteras** när de vistas i kommunens friluftsområden. Utveckla särskilda hundträningsområden i Velamsund, Skarpnäs, Duvnäs utskog och Rensättra.

Motiv: Lösspringande hundar är exempel på en faktor som kan skapa otrygghet bland besökare i Nackas friluftsområden. Promenader och träning med hund är å andra sidan mycket uppskattade friluftaktiviteter. Hundägare har framfört starka önskemål om platser där de kan lydnadsträna sina hundar utan koppel. Förslaget syftar till att möta hundägarnas behov av hundträningsområden på ett sätt som förebygger konflikter med andra friluftsutövare.

Berörda nämnder: NTN

Prioritet: 2

Ytterligare utredningsbehov/anvisningar: Förslag till hundträningsområden tas fram i samverkan med Brukshundsklubben.

Berörda mål: 1,2 och i viss utsträckning även 3.

FÖRSLAG 14. Vidareutveckla utbudet av friluftaktiviteter med utgångspunkt från de många förslag och önskemål som lämnats av medborgare och ideella organisationer i samband med medborgarundersökningar, föreningsdialoger, medarbetarträffar och kommande resultat från besökarundersökningar. Här redovisas aktivitetsområden som lyfts fram, i flera fall finns också förslag på lämpliga platser för olika friluftsanordningar i Nacka internGIS.

Motiv: Ett rikt och varierat utbud av friluftaktiviteter kan stimulera fler att utöva friluftsliv. Genom att ta till vara medborgarnas och de ideella organisationernas förslag kan flera viktiga strategiskt mål förverkligas.

Prioritet: 2

Berörda nämnder: NTN och FRN.

Ytterligare utredningsbehov/anvisningar: Inkomna förslag sammanställs och förverkligas i dialog med föreningar och den interna samverkansgruppen för friluftsförslag. Nedan beskrivs några av förslagen (a-g). Det GIS underlag med anläggningar för friluftslivet som tagits fram inom ramen för arbetet med friluftsplänen kan användas i arbetet.

Berörda mål: 3 samt även 1 och 2.

- a) Öka **sjöisarna attraktivitet**. Det finns mycket att vinna på att skapa snöfria isbanor på Nackas naturisar. Det är billigt och ger möjlighet till en bra friluftaktivitet för både barn och vuxna. Skridskoåkning är ett alternativ till skidåkning under snöfattiga vintrar och annars ett komplement. De slingor som finns idag erbjuder inte alltid is med god kvalitet. Bättre kvalitet krävs för att göra slingorna mer attraktiva och ett självklart val som friluftaktivitet genom att de t ex hyllas. Bryggor kan göra skridskoisarna än mer tillgängliga och fungera som entréer där man kan fika och ta på skridskor. I Velamsund genomförs en extra satsning enligt beslutat program för Velamsund och Nyckelvikens naturreservat (KSAU § 164). Det ska bland annat finnas möjlighet att hyra skridskor och skidor där, vilket ger fler möjlighet att prova på.
- b) Ta fram en plan tillsammans med föreningarna för hur fler målgrupper kan få ökad kunskap om och ges möjlighet att **fiska i kommunens sjöar**. Idag kan det vara svårt för fiskaren att veta vad som gäller. Vissa fiskevatten är privata, i andra går det att fiska med fiskekort. Olika redskap är tillåtna på olika platser. Här krävs ett förtydligande mot besökare. Föreningarna har också påtalat att det finns behov av att rusta upp och/eller skapa nya passager, exempelvis spänger över vattendrag och kuperad terräng, för att på ett bättre sätt utveckla fiskemöjligheterna kring sjöar.
- c) Säkerställ att det finns **pulkabackar** i varje kommundel. För barnfamiljer är pulkabacken en härlig samlingsplats under vintern. Vid framtida planering kan det om möjligt skapas förutsättningar för en pulkabacke i anslutning till parker eller naturområden.
- d) **Utveckla kanotleder** och platser där kanoter kan förvaras. I Nacka är det nära till både hav och sjöar. Genom att ta fram en plan tillsammans med föreningarna kan särskilda kanotleder utvecklas i centrala Nacka och i Velamsund. På Kvarnholmen planeras för en kanotcentral. Önskvärt är att planera in ytterligare en kanotcentral i nära anslutning till Sickla, vid Järlasjön.
- e) Utred tillsammans med föreningarna hur olika **skidleder** kan bindas samman. Intresset för längdskidor är stort. Nackas föreningar spårar i Velamsund, Saltsjöbaden, Hellasgården och på Nacka golfklubb.

- f) Det finns ett stort intresse för **cykling** i olika former. Exempel på önskemål är mountainbikespår i naturlig miljö, pumptracks och downhill.
- g) **Utveckla klätterleder** tillsammans med klättrare. Nacka kommuns topografi är idag utmanande, vilket uppskattas av klättrare. Enligt allemansrätten får man klättra året runt. På ett flertal platser i kommunen finns berg som lämpar sig för repklättring samt bouldring. För repklättring krävs ofta tillstånd från markägare eftersom klättrandet säkras med hjälp av bultar och andra anordningar som slås in i klippor/ner i mark. Bouldring kräver inga andra säkerhetsanordningar än en matta för mjuklandning.

FÖRSLAG 15. Skapa nya målpunkter

Motiv: För att flera ska hitta ut i naturen som inte är så vana krävs besöksmål/målpunkter som olika målgrupper lockas till. Det kan vara ett fik, spännande konst i naturen, grillplatser osv. En målpunkt nära bostadsområdet kan locka dem som inte kan gå så långt ut i naturen såsom barngrupper och äldre. Nya målpunkter kan också hjälpa till att avlasta andra målpunkter som har väldigt mycket besök.

Prioritet: 1

Ansvar genomförande: NTN

Ytterligare utredningsbehov/anvisningar. En utredning tar fram förslag på nya målpunkter. Många målpunkter har redan föreslagits i denna åtgärdsdel såsom samlingsplatser för skolorna. Ett nytt förslag som kommit fram är ett naturrum i Nyckelviken andra är en mountainbikebana och naturparkour i Skarpnäs.

Berörda mål: 1, 2, 4

FÖRSLAG 16. Utveckla de särdrag som finns i friluftsområdena i och omkring Nyckelviken, Velamsund, Skarpnäs och Erstavik.

Motiv: Samtliga av Nackas friluftsområden ska erbjuda möjlighet till vardagsvistelse i naturen; att promenera, leka och motionera. Det är aktivitet som efterfrågas och utförs av breda befolkningsgrupper i Nacka och i riket som helhet. I samband med helger och längre ledigheter efterfrågas ett större utbud av aktiviteter. Tycke och smak och inte minst kännedomen om var olika aktiviteter kan utövas avgör vad som är mest lockande.

Friluftsplanens mål är att Nacka ska kunna erbjuda nackaborna möjlighet att utöva ett brett spektrum av friluftsaktiviteter. Men alla aktiviteter kan inte utövas överallt. I vissa fall krävs att det finns särskilda naturförutsättningar; exempelvis lämpliga terrängformer, åtkomst till stränder och vatten eller miljöer där svampar, bär och vilda djur trivs. Flest aktiviteter erbjuds i de större friluftsområdena. Ibland som en följd av naturgivna förutsättningar och ibland på grund av etablerade traditioner och samarbeten.

Utifrån naturgivna förutsättningar och pågående verksamheter har de större friluftsområdena med omnejd tilldelats olika funktioner eller särdrag. Dessa är Nyckelviken, Velamsund, Skarpnäs och Erstavik. Ett områdes särdrag ska ge vägledning för hur Nacka på bästa sätt kan skapa maximal nytta för skattepengarna när friluftslivet ska utvecklas. Genom att förtydliga de olika friluftsområdenas särdrag och funktion kan det också bli lättare för Nackaborna att hitta fram till de friluftsområden som erbjuder önskade aktiviteter.

Berörda nämnder: NTN

Ytterligare utredningsbehov/anvisningar: En översiktlig beskrivning av friluftsområdenas karaktär och särdrag beskrivs nedan. Här finns även förslag på aktiviteter för att förstärka särdragen. En handlingsplan för hur särdraget ska förstärkas tas fram för beslut i nämnd.

Berörda mål: 1, 3 och 4.

16 A. NYCKELVIKEN MED OMNEJD, DUVNÄS UTSKOG OCH KÄRRDALEN

Nyckelviken är ett naturreservat som avsattes 1990 med syfte att skydda den stora artrikedomen och det varierade utbudet av naturtyper som finns i området. Här finns kulturpräglade miljöer men också mindre kulturpåverkade hällmarks- och skogsområden av olika karaktär. Området är på 171 ha varav 134 ha land och 37 ha vatten.

Herrgårdsområdet med trädgårds- och parkanläggningar från 1700-talet har höga kulturhistoriska värden och är tillgängliga för besökare. Det finns en ladugård med djur och även ett café och restaurang, ett utbud av barnaktiviteter samt offentliga toaletter. Ett nät av gång- och cykelvägar genomkorsar Nyckelviken och det finns en obelyst motionsslinga på drygt fem kilometer. Här finns flera utsiktsplatser och ordnade rast- och grillplatser. Området är mycket välbesökt och beskrivs av besökarna som lättåtkomligt och vackert.

I öster ansluter Nyckelviken till områdena Duvnäs utskog och Kärrdalen som också innehåller utsiktspunkter och ett utbud av olika naturtyper. Här finns promenadvägar. Ett område i Kärrdalen arrenderas av brukshundklubben och här bedrivs aktiviteter som riktar sig till hundägare och hundar. Nacka hundungdom har särskilda aktiviteter i området. Ett elljusspår har anlagts i Kärrdalen, i samarbete med Brukshundklubben och Nacka hundungdom.

SÄRDRAG NYCKELVIKEN MED OMNEJD

Nyckelviken är en stadsnära miljö som erbjuder möjligheter till många olika natur- och kulturupplevelser. Tillgången till café och restaurang är uppskattad. Området ska på grund av närheten till Nacka stad ha ett särskilt fokus på barn, äldre och personer med funktionsvariationer. Nyckelvikens betydelse kommer att öka när Nacka stad expanderar eftersom många grönytor kommer att försvinna. För äldre och barn är närheten till grönområden särskilt viktigt.

IDENTIFIERADE BEHOV OCH ÖNSKEMÅL

Besökarundersökningen visar att området är mycket välbesökt, med i genomsnitt 1 000 besökare per dag och över 350 000 besök på ett år. Många kommer till Nyckelviken per bil och redan idag blir det under helgerna mycket trångt på parkeringsplatserna. Busshållplatsens placering gör att reservatet inte upplevs som lättillgängligt via allmänna färdmedel.

Eftersom belastning är hög och kan förväntas bli ännu högre när Nacka stad växer är det viktigt med en genomtänkt planering för Nyckelviken och angränsande naturområden. En strategiskt viktig utmaning är att hitta sätt att motivera fler att ta sig till området utan bil.

Herrgårdsområdet med djuren är den centrala målpunkten och även där kan det stundtals bli trångt. Det finns behov av att skapa fler intressanta målpunkter så att trycket på herrgårdsområdet kan minskas. Förslag på att etablera ett naturrum i områdets nordvästra del skulle kunna få en sådan effekt och samtidigt förstärka områdets särdrag. Ett naturrum skulle dessutom bidra till att Nyckelviken får en ny, bostadsnära entré.

De som kommer till Nyckelviken söker naturupplevelser, lugn och avkoppling. Det kan bli en utmaning att upprätthålla förutsättningarna för sådana upplevelser med ett ökat besöksstryck. Att tydligt kanalisera besöksströmmarna är en viktig åtgärd som dels kan minska slitaget och dels kan göra det möjligt att skapa lugnare zoner. Det finns önskemål om tydligare information vid entréerna och om en upprustning av ledmarkeringar och annan vägvisning. Det finns även önskemål om en promenadsslinga anpassad för personer med funktionsvariationer, en särskild plats för naturparkour, ytterligare grillplatser, fler utsiktspunkter med sittplatser, trädkojor och en särskild utomhusscen i herrgårdsområdet.

I Kärrdalen finns önskemål om att komplettera belysningen i motionsspåret, och att i anslutning till spåret sätta upp fler papperskorgar för hundbajspåsar samt att anlägga en ny utsiktsplats med vindskydd och sittplatser.

FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER I NYCKELVIKEN MED OMNEJD

- Eftersom besöksstrycket i Nyckelviken kommer att öka är det viktigt att planera framtida utveckling på ett sätt som drar nytta av närheten till Duvnäs utskog och Kärrdalen. Områdena bör ses som en helhet.
- Upprustning av entréer, skyltar, vägvisningsskyltar och ledmarkeringar, med utgångspunkt från ett enhetligt skyltningskoncept.
- Restaurering och uppmärkning av viktiga huvudstråk för att kanalisera besöksströmmarna och göra dem särskilt tillgängliga.
- Upprustning av elljusslingan i Kärrdalen.
- Möjligheterna att genomföra följande förslag att utreda vidare:
  - Att anlägga nya utsiktsplatser, framförallt i Kärrdalen
  - Att anlägga ett naturrum där även naturundervisning kan bedrivas.
  - Att skapa en bussanslutning eller annan allmän transportmöjlighet till själva herrgårdsområdet.
  - Att bygga en fullvärdig utomhusscen i anslutning till herrgårdsområdet.
  - Att anlägga naturparkour och trädkojor eller andra anläggningar för naturlek.
  - Att anlägga en tillgänglighetsslinga samt säkerställa att hela herrgårdsområdet är tillgängligt.

16 B. SKARPNÄS

Skarpnäs ligger i anslutning till Orminge centrum och gränsar i söder mot Björknäs och i norr mot Hasseludden. Reservatsbildning pågår, syftet är att säkra tillgången till natur i samband med att området Telegrafberget exploateras. Ett reservatsbeslutet har överklagats av markägaren, prövning pågår (2017).

Närheten till stora bostadsområden gör Skarpnäs till ett viktigt friluftsområde. Det är lätt att ta sig in i området från bostadsområdena, men också från busshållplatser som ligger utmed Ormingeringen/Skarpövägen och Hasseluddsvägen. En ny buslinje till Telegrafberget kommer att passera.

Många stigar löper genom Skarpnäs, däribland Booledden som har sin startpunkt i Skarpnäs. Området har havskontakt och erbjuder möjlighet till handredskapsfiske. Här finns också flera mindre skogssjöar där handredskapsfiske är tillåtet.

SÄRDRAG SKARPNÄS

De naturliga förutsättningarna, närheten till flera bostadsområden och allmänna kommunikationer skapar potential för att utveckla Skarpnäs till ett område som erbjuder många friluftaktiviteter. I bostadsområdena kring Skarpnäs finns många ungdomar som redan idag nyttjar området för olika aktiviteter. Utvecklingen av Skarpnäs ska därför ha ett särskilt fokus på att utveckla friluftaktiviteter som kan utövas enskilt eller tillsammans med kompisar och familj.

IDENTIFIERADE BEHOV OCH ÖNSKEMÅL

Det är sannolikt att trycket på naturområdet kommer att öka, dels för att fler människor kommer att flytta in i närområdet, men också genom att möjligheter att nå Skarpnäs med allmänna transportmedel redan är bra och kommer att förbättras. För att områdets karaktär och biologiska värden ska kunna behållas om besöksstrycket ökar krävs en tydlig och välplanerad kanalisering av besöksflödet.

Vissa delar av området upplevs som ovårdade och skräpiga. Exempel på andra synpunkter och önskemål som kommit in från nackabor är att det finns behov av uppmärkning av leder och motionsspår samt informationsskyltar som tydliggör var stigar och leder finns och vad som i övrigt gäller i området. Det

finns också önskemål om att möjligheter till vattenkontakt ska skapas från Booledden. Detta försvåras i dagsläget av den branta terrängen.

De delar som ligger i anslutning till industriområdet och den gamla försvarsanläggningen upplevs idag som otrygga, en känsla som kan motverkas om fler människor rör sig i området. Ett förslag är att förlägga en särskild led för cykling med mountainbike i anslutning till industriområdet. På önskelista finns att leden anläggs med olika underlag och hinder och gärna också har utlöpare och slingor som gör det möjligt för användarna att välja alternativa vägar.

Exempel på andra förslag och önskemål om anläggningar och aktiviteter i Skarpnäs är: en beachvolleyplan, naturlekplatser och en plats för att utöva naturparkour. Skolorna önskar tillgång till samlingsplatser i området. Scouterna efterfrågar vindskydd och tillgång till särskilda platser där eldning kan tillåtas. Hundägare önskar tillgång till områden för att under ordnade former träna sina hundar – i apportering, spårning, lydnad med mera.

FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER I SKARPNÄS

- Reservatet ska iståndsättas när det vunnit laga kraft och det löpande underhållet av vandringsleder och stigar ska utökas. Eventuellt kan budgeterade medel för den kommunala marken nyttjas innan reservatet vunnit laga kraft.
- För att följa upp hur området utvecklas bör en besökarundersökning/medborgardialog genomföras.
- Naturområdena i anslutning till Telegrafbergets gamla försvarsanläggningar bör saneras.
- Projekt som kan intressera fler att delta i fiskeaktiviteter kan genomföras i samverkan med sportfiskarna.
- Framtagande av förslag som visar på möjligheterna att öka den upplevda tryggheten i området.
- Möjligheterna att etablera följande nya anläggningar i området kan utredas vidare:
  - Ett ledsystem för mountainbike i anslutning till industriområdet.
  - Ett särskilt område för hundträning
  - En anläggning för naturparkour (i samverkan med Friluftsförbundet i Nacka)
  - Två samlingsplatser avsedda för skolor och förskolor

16 C. VELAMSUND

Velamsund är med sina närmare 700 ha de största naturreservat Nacka förvaltar. Reservatet bildades 1992 med syfte att skydda för regionen viktiga natur- och friluftsvärden. Nackaborna beskriver Velamsund som barnvänligt, vackert och lämpat för utflykter som inkluderar fika/picknik/grillning. Genom sin stora yta erbjuder Velamsund goda möjligheter till vandring och långa promenader. Booledden passerar genom reservatet. Besökarundersökningen som genomförts i området beräknas vara klar i februari 2018. Viktiga slutsatser kommer då att användas för att uppdatera detta avsnitt.

Velamsunds friluftsgård ligger vid Velamsunds gård. Gårdsområdet med omgivningarna innehåller flera olika anläggningar: en ridanläggning, lekplats, grillplats, badplats, motionsspår, raststuga med duschar och toaletter samt parkeringsplatser. Här finns även Nackas naturskola och en båtklubb. Under sommarhalvåret bedrivs restaurangverksamhet vid Långa raden. I och kring gårdsområdet finns rester av större trädgårds- och parkanläggningar.

På vintern plogar Nacka kommun en skridskoslinga på Insjön i anslutning till friluftsgården. Boo kanot och skidklubb arrenderar mark för ett kajakförråd med tillhörande brygga och preparerar vintertid skidspår längs friluftsgårdens motionsslinga. Flera mil skidspår prepareras även av föreningslivet vid Nacka golfbana i reservatets sydöstra del.

Knarnäs gård ligger väster om Insjön, ett område med öppen mark som arrenderas av ett företag som håller djur, varav flera är gamla svenska lantraser. Företaget samarbetar även med en daglig verksamhet som har inriktning på arbete med djur och natur.

Velamsund är ett välbesökt friluftsområde som även nyttjas aktivt av skolor och föreningar. Här genomförs friluftsdagar och olika typer av större tävlingar, exempelvis orienteringstävlingar och hundtävlingar. Fågelskådare, biodlare och hundägare är exempel på grupper som ofta vistas i reservatet i organiserad form. På sommaren bedrivs ett dagläger för skolungdomar.

SÄRDRAG VELAMSUND

Velamsund erbjuder härliga naturupplevelser och fina möten med djur och natur. Här finns det många möjligheter till friluftaktiviteter året om, att utöva enskilt eller i grupp med hjälp av föreningslivet. Redan etablerade anläggningar och verksamheter gör att Velamsund är ett lämpligt område för arrangemang med föreningslivet och skolor. Områdets utveckling ska ha ett särskilt fokus på friluftaktiviteter för olika grupper såsom skolor, föreningar och personer med funktionsvariation.

IDENTIFIERADE BEHOV OCH ÖNSKEMÅL

Tillgängligheten till Velamsunds naturreservat är relativt god för invånare i östra Boo. Det är däremot svårt att nå friluftsgården med allmänna färdmedel från andra kommundelar. Närmaste bussanslutning från centrala Nacka finns vid gamla Värmdövägen, men promenaden från hållplats till friluftsgård tar cirka 20 minuter. En anslutningsbuss som bekostas av Nacka kommun trafikerar sträckningen en gång i halvtimmen på vardagskvällarna, men används i stor sett bara av ridskolans elever.

Lagnövägen som går in i reservatet från Insjöns villaområde, mot golfbanan och vidare mot Kovikstippen, är smal och uppfattas som otrygg eftersom den trafikerar av tung trafik. Detta begränsar framkomligheten för gående och cyklisterna.

Det finns önskemål om ytterligare skyltning och information vid Velamsunds friluftsgård och upprustning av ledmarkeringar och annan vägvisning. De skyltar som finns är i stort behov av upprustning. Det finns även önskemål om tillgänglighetsanpassade besökslingor, med friluftsgården som start- och målpunkt.

Andra exempel på framförda förslag och önskemål är tillgång till kanotuthyrning och tydligt skyltade paddlingsleder, fler vindskydd med eldstäder, en lekplats som utgår från intressanta naturelement, en pulkabacke med konstsnö och en plats för stjärnobservationer med information om stjärnbilder i naturreservatets östra del. Föreningslivet har bidragit med många av ovanstående förslag. Den besökarundersökning som pågår i Velamsund kommer bidra med ytterligare underlag.

Tanken är att friluftaktiviteterna i stor utsträckning ska utvecklas tillsammans med föreningslivet och föreningarna önskar ett forum för regelbundna dialoger med de aktörer som är verksamma i Velamsund. Detta för att bättre kunna planera större friluftsanslag, exempelvis orienteringstävlingar, Samverkan kan också förbättra föreningarnas möjligheter att utveckla och koppla samman olika skidspår.

FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER I VELAMSUND

- Förbättra tillgängligheten från centrala Nacka till Velamsund, både vad gäller nackabornas kännedom om natur och aktivitetsutbud i Velamsund och vad gäller tillgängligheten med allmänna transportmedel.
- Rusta upp befintliga entréer, skyltar, vägvisningsskyltar och ledmarkeringar, med utgångspunkt från ett enhetligt skyltningskoncept. Upprustningen av motionsslingan bör innefatta skyltning som tydligt redovisar avstånd. Omdragning av gångstigen vid gamla skidbacken.
- Ny entré ska etableras vid Lagnövägen.
- Tillgänglighetsanpassa badplatsen ska och kopplas till en tillgänglighetsanpassad promenadslänga från Velamsunds friluftsgård, detta inom ramen för satsningen Funkis (se sid XX).

- Möjligheterna att genomföra följande förslag att utreda vidare:
  - Att anlägga fyra nya vindskydd med eldstäder. Lokaliseringen genomförs i samverkan med skolor och föreningar.
  - Att utveckla nya aktiviteter och anläggningar i parkområdet runt friluftsgården, exempelvis platser för hundträning, picknick, scen, växthus med mera.
  - Att bygga ett utkikstorn vid Himlaberget.
  - Att anlägga en pulkabacke med konstsnö.
  - Att anlägga en naturlekplats.
  - Att bilda ett särskilt föreningsråd för Velamsund med syftet att säkerställa samordning kring organiserad verksamhet.
  - Att etablera ett café med öppethållande på helger året runt.
  - Att anlägga en lund för stjärnobservationer i Velamsunds östra delar
  - Att utveckla kanotleder och ett system för uthyrning av kanoter/kajaker i samverkan med föreningslivet.

16 D. ERSTAVIK, NACKA RESERVATET, ÄLTA MOSSE – STRÅLSJÖN OCH TATTBY NATURRESERVAT

Dessa områden bildar ett sammanhängande friluftsområde på närmare tre tusen hektar, lättillgängligt för både nackabor och invånare i Stockholms stad. Här genomförs ibland större tävlingsarrangemang, exempelvis cykel- och löpartävlingar.

Den största ytan finns i det privata markinnehavet Erstavik. Erstaviks fideikommiss bidrar på ett förtjänstfullt sätt till områdets frilutsvärden. Ett nyttjanderätts- och skötselavtal mellan markägaren och Nacka kommun stärker möjligheterna att i samverkan utveckla skötsel och anordningar på ett sätt som gynnar alla parter. Det finns en särskild handlingsplan för detta arbete. Kommunen och fideikommisset har regelbundna avstämningar för att nå handlingsplanens mål. Nacka kommun sköter markerade leder och friluftsbad, anlägger besöksplatser samt sätter upp informations- och entréskyltar. Stockholms stad äger och förvaltar marken i Nackareservatet och har därmed huvudansvaret för att utveckla anläggningar och aktiviteter i området. Här är det viktigt att bibehålla en tät mellankommunal samverkan.

I medborgarundersökningen framträder Erstavik som det mest populära friluttsområdet i Nacka. Besökarundersökningar i början av 2000-talet indikerade att över två miljoner människor besökt området varje år. Troligt är att besöksfrekvensen ökat sedan dess. Det är lätt att ta sig till Erstavik, och det finns stora möjligheter att utöva friluftsliv; här finns vandringsleder, badplatser, motionsspår och skidspår. Sörmlandsleden passerar. Enligt en besökarundersökning från 2006 är de fem vanligast förekommande aktiviteterna bad, promenader, avkoppling, vandring och naturupplevelser. Vintertid finns möjlighet att åka längdskidor och skridskor på naturis.

SÄRDRAG ERSTAVIK

Erstavik med omgivande reservat ska företrädesvis vara ett rofyllt område som erbjuder ett brett spektrum av naturupplevelser och där man kan ägna sig åt att vandra och motionera. Utvecklingen av Erstavik som friluftsområde ska ha ett särskilt fokus på enskilt friluftsutövande, framförallt när det gäller naturupplevelser.

IDENTIFIERADE BEHOV OCH ÖNSKEMÅL

En stor satsning har redan genomförts i själva Erstavik, med utgångspunkt från den handlingsplan med åtgärdsförslag som upprättats. Syftet har varit att etablera friluftsanläggningar som förbättra områdets tillgänglighet. Det som återstår är mindre kompletteringar, exempelvis att skapa nya, mindre, entréer,

lägga ut spänger och sätta upp fler informationsskyltar. Besökarna upplever över lag trygghet i området, möten med lösa hundar, snabba cyklister (mountainbike) och nedskräpning är exempel på vanliga irritationsmomenten. Det är konflikter som hanteras inom ramen för handlingsplanen.

Älta mosse-Strålsjön ligger nära bebyggelse och fungerar som närreklamationsområde. Här finns önskemål om upprustning av informationsskyltar, ledmarkeringar och vägvisning. Även Tattby naturreservat fyller en viktig funktion som närreklamationsområde, men det är också en viktig länk från bebyggda områden till Erstavik som helhet. Det finns önskemål om att utveckla ett område för vintersport som ligger här, "vinterstadion", flera utvecklingsförslag har lämnats av föreningslivet.

Vid Ältasjön efterfrågas tydligare information och utmärkning av leder och mötesplatser. Det finns också önskemål om att göra det möjligt att promenera runt sjön och att med bryggor göra sjöytan tillgänglig från fler platser.

FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER I ERSTAVIK MED OMNEJD

- Fortsatt samverkan mellan markägare och kommun för att nå målet med Erstaviks handlingsplan.
- Fortsatt arbete med att minska konflikter mellan vandrare, hundägare och cyklister.
- Fortsatt samverkan mellan kommunen och föreningarna med syftet att säkerställa en utveckling av friluftaktiviteter på vinterstadion i Tattby.
- Fortsatt samverkan mellan Nacka kommun och Stockholms stad som förvaltar Nacka reservatet, bland annat för att hitta möjligheter för att utveckla önskemål från medborgarna.
- Samverkan med föreningarna för att hitta möjligheter att binda ihop skidspåren från Saltsjöbaden, genom Erstavik och till Nackareservatet.

Politiskt ansvar för friluftsplänen: Natur- och trafiknämnden samt Fritidsnämnden

Projektledare för genomförande av friluftsplänen: Liselott Eriksson Natur- och friluftsstrateg och Karl Loch Hansson XX Nacka kommun.

Text och redigering: My Laurell AB

Produktion:

Layout:

Foto:

Osv.

UTKAST